

MTA-ELTE Peripato
Összehasonlító Társadalmi Dinamika
Kutatócsoport

VÁLSÁG ÉS TÁRSADALMI INNOVÁCIÓK SURVEY

GYORSJELENTÉS

Szerzők:

**Előd Zoltán – Félix Anikó – Fokasz Nikosz – Gerő Márton –
Hajdu Gábor – Jelenfi Gábor – Kmetty Zoltán –
Kopper Ákos – Micsinai István – Susánszky Pál –
Tardos Róbert – Tóth Gergely**

Szerkesztő:

Hajdu Gábor

2014

Válság és társadalmi innovációk survey

Gyorsjelentés

© Hajdu Gábor (szerkesztő)

© Előd Zoltán, Félix Anikó, Fokasz Nikosz, Gerő Márton, Hajdu Gábor, Jelenfi Gábor, Kmetty Zoltán, Kopper Ákos, Micsinai István, Susánszky Pál, Tardos Róbert, Tóth Gergely (szerzők)

© MTA-ELTE Peripato Összehasonlító Társadalmi Dinamika Kutatócsoport

Kiadja: MTA-ELTE Peripato Összehasonlító Társadalmi Dinamika Kutatócsoport

ISBN: 978-963-284-574-6

A kutatást az MTA-ELTE Peripato Összehasonlító Társadalmi Dinamika Kutatócsoport készítette.

A kutatócsoport vezetője: Fokasz Nikosz

Honlap: <http://peripato.tatk.elte.hu/>

E-mail: fokasznikosz@tatk.elte.hu

A kutatást a Magyar Tudományos Akadémia támogatta.

Budapest, 2014

Tartalom

Tartalom	1
Előszó	2
A legfontosabb eredmények	3
A gazdasági válság érzékelése	5
Vélemények a civil társadalomról és a társadalmi mozgalmakról	10
A korrupcióról alkotott vélemények	18
Nemzeti sztereotípiák	23
Az Európai unióról alkotott vélemények	31
Függelék	41

Előszó

Az MTA–ELTE Peripato Összehasonlító Társadalmi Dinamika Kutatócsoport Görögország és Magyarország összehasonlító elemzése révén szeretne hozzájárulni a 2008-ban kitört hitelválság társadalmi következményeinek elemzéséhez. A kutatás részeként 2014. május folyamán kérdőíves adatfelvételre került sor. A személyes és online lekérdezéssel megvalósuló adatfelvétel célja a választói magatartásban, a civil társadalom reakcióiban megnyilvánuló társadalmi kezdeményezések feltárása volt.

A személyes adatfelvételt az Ipsos Zrt. készítette 2014. május 11. és május 23. között. A minta elemszáma 1000 fő volt. Az online adatfelvételt a GFK Hungária készítette 2014. május 10. és 22. között. A minta elemszáma 2003 fő volt.

Jelen gyorsjelentés a személyes adatfelvétellel megvalósult kérdőíves felmérés adataiból készített elemzéseket mutat be. Jelentésünkben az alábbi témákra koncentrálnak:

- a gazdasági válság érzékelése,
- a civil társadalomról és mozgalmakról alkotott vélemények,
- a korrupcióról alkotott vélemények,
- az egyes nemzetekről alkotott sztereotípiák, valamint
- az Európai Unióról alkotott vélemények.

A műfajából adódóan a jelentés nem törekszik mély, tudományos megalapozottságú vizsgálatra, hanem csak az első lépést teszi meg a vizsgált kérdések megértése felé.

A legfontosabb eredmények

1. A gazdasági válság kapcsán minden második ember említette, hogy a megélhetési költségei a jövedelménél nagyobb ütemben emelkedtek a válság következtében. Közel az emberek négyötöde jelezte, hogy ő maga vagy a családjában valaki elveszítette a munkahelyét, és nagyjából a harmaduk számolt be arról, hogy saját vagy valamely családtagjának keresete vagy egyéb járandósága csökkent.
2. A felmerülő anyagi problémák megoldására a kérdezette tizede nem tudott egyet sem megjelölni a felkínált 10 lehetőség közül. Azok közül, akik láttak ilyen lehetőséget, a túlnyomó többség a kiadásai visszafogását említette (72%). A fiatalok az átlagosnál nagyobb arányban választották, hogy külföldön próbálnának (vagy próbálna valaki a családjukból) szerencsét: az említési gyakoriság a 18-39 évesek között 20% feletti.
3. A pénzügyi szereplőktől leginkább a civil szervezeteket, és a közvélemény-kutató intézeteket tartják függetlennek, legkevésbé pedig a pártokat. A politikától függetlennek legkevésbé a hagyományos médiát valamint az online médiát tartják a válaszadók, leginkább függetlennek pedig a civil szervezeteket.
4. A tüntetéseken, demonstrációkon való részvétel motivációjánál a válaszadók harmada (36,3%) jelölt meg a tüntetők őszinteségét kétségbe vonó állítást (pl. tájokozatlanság, megfizetik őket), ugyanakkor a válaszadók kétharmada egyetlen ilyen választ sem adott, hanem motivációként például valamilyen ügyért való tenni akarást, a kormánnyal szembeni elégedetlenséget jelölt meg.
5. A civil szervezetek közül a legtöbben a Magyar Gárdáról (74%), a Greenpeace-ről (62%) és a Civil Összefogás Fórumról (46%) hallottak, míg a legrokonszenvesebb szervezeteknek a Greenpeace-t, a Létminimum Alatt Élők Társaságát és a Hallgatói Hálózatot tartják.
6. A korrupciót meglehetősen súlyos problémának látják a kérdezettek. A válaszadók 43%-a szerint nagyon sok vagy szinte minden hivatalos személyre jellemző a korrupció, míg mindössze 5% válaszolta az, hogy általában nem jellemző a hivatalos személyekre a korrupció. A korrupció időbeli változásáról alkotott vélemények hasonlóan negatív képet mutatnak: a válaszadók 28%-a szerint nőtt a korrupció az 5 évvel korábbi szinthez képest, 42%-uk szerint nem változott, és mindössze 16% állítja, hogy mérséklődött.
7. Négy nemzet esetén vizsgáltuk a nemzeti sztereotípiákat. A megkérdezettek szerint az amerikai emberekre leginkább a nyitott, az uralkodó és a beképzelt jelzők illenek. Az orosz embereket elsősorban az uralkodó, a ravasz, a bátor, a maradi és a fegyelmezett tulajdonságok jellemzik. A görögök a megkérdezettek szerint kedélyesek, szenvedélyesek és nyitottak. A magyarokra pedig

leggyakrabban a széthúzó, a szorgalmas és a gyakorlatias jelzőt választották. A magyarok nemzeti önképe tehát meglehetősen vegyes, inkohereus: egy negatív tulajdonság előzi meg az általában minden nemzet önképét jellemző pozitív vagy semleges (és például a másik három nemzet esetében megjelenő legerősebb negatív) tulajdonságokat.

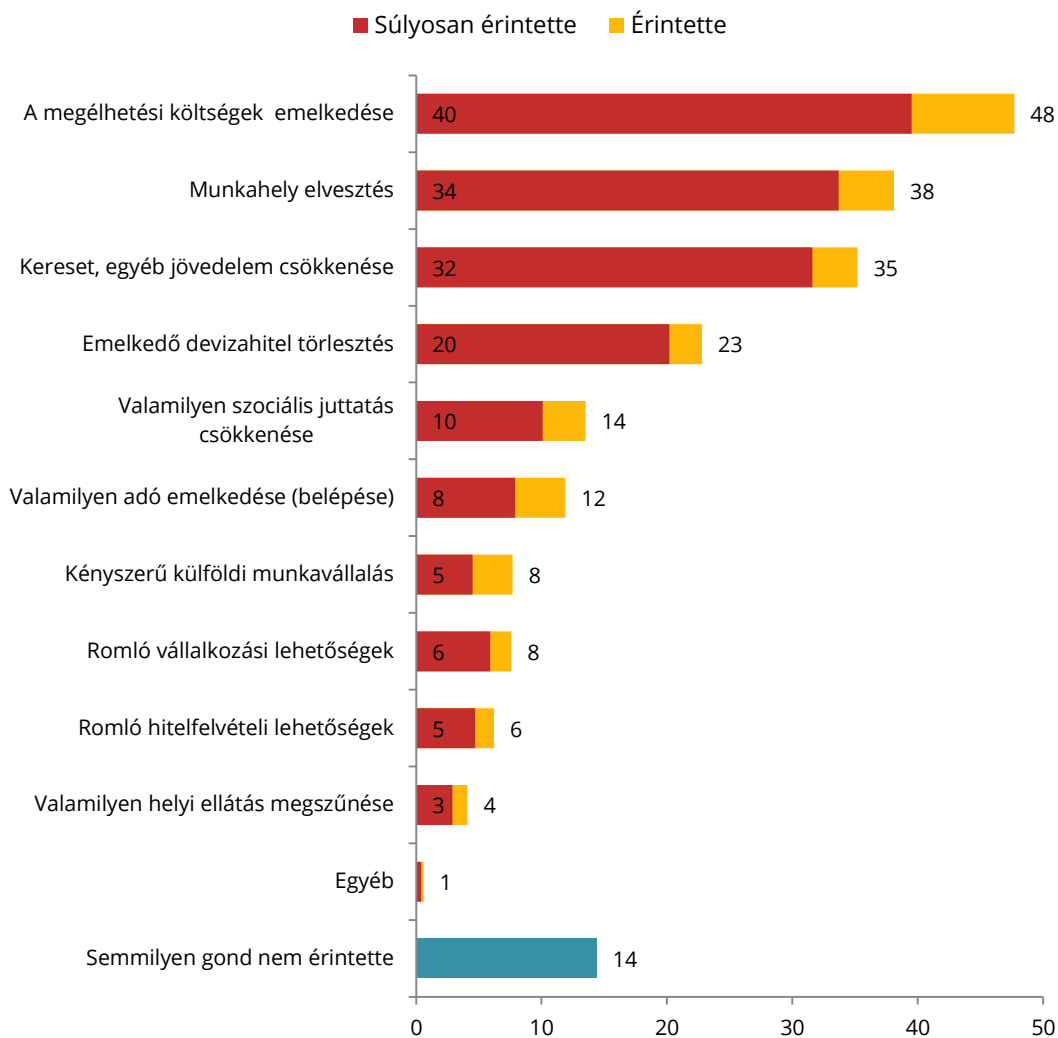
8. Az Európai Unióról alkotott vélemények alapján több az EU-t pozitívan szemlélő, a tagságot támogató vélemény (36%), mint az ellenző (16%), ugyanakkor a legnagyobb csoportot a komplexebb nézetet képviselők, az egyes kérdésekben pozitív, más kérdésekben negatív, vagy köztes álláspontot képviselők alkotják (48%). A támogatók legnagyobb arányban a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők köréből kerülnek ki. Az iskolai végzettség csökkenésével együtt nő az EU támogatóinak és a köztes álláspontúak, az EU-val kapcsolatban bizonytalanok aránya.
9. A megkérdezettek közel fele mondta azt, hogy Magyarországot nagyon érintették az európai pénzügyi válság hatásai, illetve további közel egyharmaduk (30%) nyilatkozott úgy, hogy inkább érintette, míg csupán 7% szerint igaz, hogy nem vagy nem igazán érintette az országot a válság.
10. Az Európai Unió gazdasági kilátásaira vonatkozóan alapvetően optimista álláspontot láthatunk. Míg az elmúlt évre vonatkozóan a válaszolók 28%-a mondta, hogy javult az EU gazdasági helyzete, a következő évre vonatkozóan már a válaszadók kétötöde (40%) optimista.
11. Az európai pénzügyi válságért leginkább a bankokat (34%) látják felelősnek az emberek; kétszer annyian említették meg őket, mint a második spekulánsokat (17%). Harmadik helyen Európa vezető gazdasági hatalmai (közel 15%), a negyedik az USA (9,7%) áll. Abban a kérdésben, hogy a problémák megoldásának érdekében Európa vezető gazdasági hatalmainak kellene-e áldozatot hozni, vagy a lecsúszó országoknak kellene szigorú gazdasági lépéseket, reformokat megvalósítani, a többség (56%) az előbbi állásponton van, míg 18% a lecsúszó országok felelősségét látja.

A gazdasági válság érzékelése

A kérdőív egyik blokkja a 2008-ban kezdődött gazdasági válság személyes érzékeléséről, az azzal kapcsolatos jövőbeli várakozásokról és a személyes megoldási lehetőségekről szólt.

Az 1. ábra azt mutatja, hogy az egyéneket és családjukat **milyen gondok, és milyen mértékben érintették a gazdasági válság következtében.**

1. ábra: A megkérdezetteket és családjukat a gazdasági válság miatt érintő problémák (%)

Megjegyzés: Az összes érintett arányát a sárga oszlop és az oszlop tetején található szám jeleníti meg, a súlyos érintettek arányát a piros oszlop és az oszlop alján feltüntetett szám.

A megkérdezetteknek összesen tizenegy probléma közül kellett kiválasztaniuk, amelyek érintették őket. Közel **minden második ember (47,7%) említette, hogy a megélhetési költségei a jövedelménél nagyobb ütemben emelkedtek** a válság következtében. Szintén **jelentős arányban fordult elő a családokban a munkahely elvesztése (38,1%), valamint a jövedelemcsökkenés (35,2%)**. Nagyjából minden ötödik személy válaszolta azt, hogy a válság következtében őt vagy a családját érintette a devizahitelek törlesztő részletének emelkedése. Kényszerű külföldi munkavállalásról a válaszadók 7,6%-a számolt be, azaz nagyjából minden tizenharmadik személy megtapasztalta azt, hogy ő vagy családtagja külföldön kénytelen megélhetés után nézni.

A súlyos érintettség tekintetében hasonló a sorrend. Az érintettek jellemzően 70-90%-a úgy értékelte, hogy az adott probléma súlyosan érintette őket, kivételt képez ez alól az adóemelkedés és a romló hitelfelvételi lehetőségek említése, de ezeknél is 60% körüli volt a problémát jelentősnek érzékelők aránya.

Az idősebbek (60 év feletti) az átlagnál nagyobb arányban választották, hogy semmilyen gond nem érintette őket a válság kapcsán, aminek hátterében a gazdasági inaktivitásuk és az állami nyugdíj – piaci bérekhez viszonyított – biztonsága állhat. Életkori szerint két további jelentősebb különbség figyelhető meg: a munkahely elvesztését elsősorban a 30-59 éves korosztály említette problémaként, míg a devizahitelek törlesztő részletének emelkedését a 18-49 évesek jelölték meg az átlagnál nagyobb arányban.

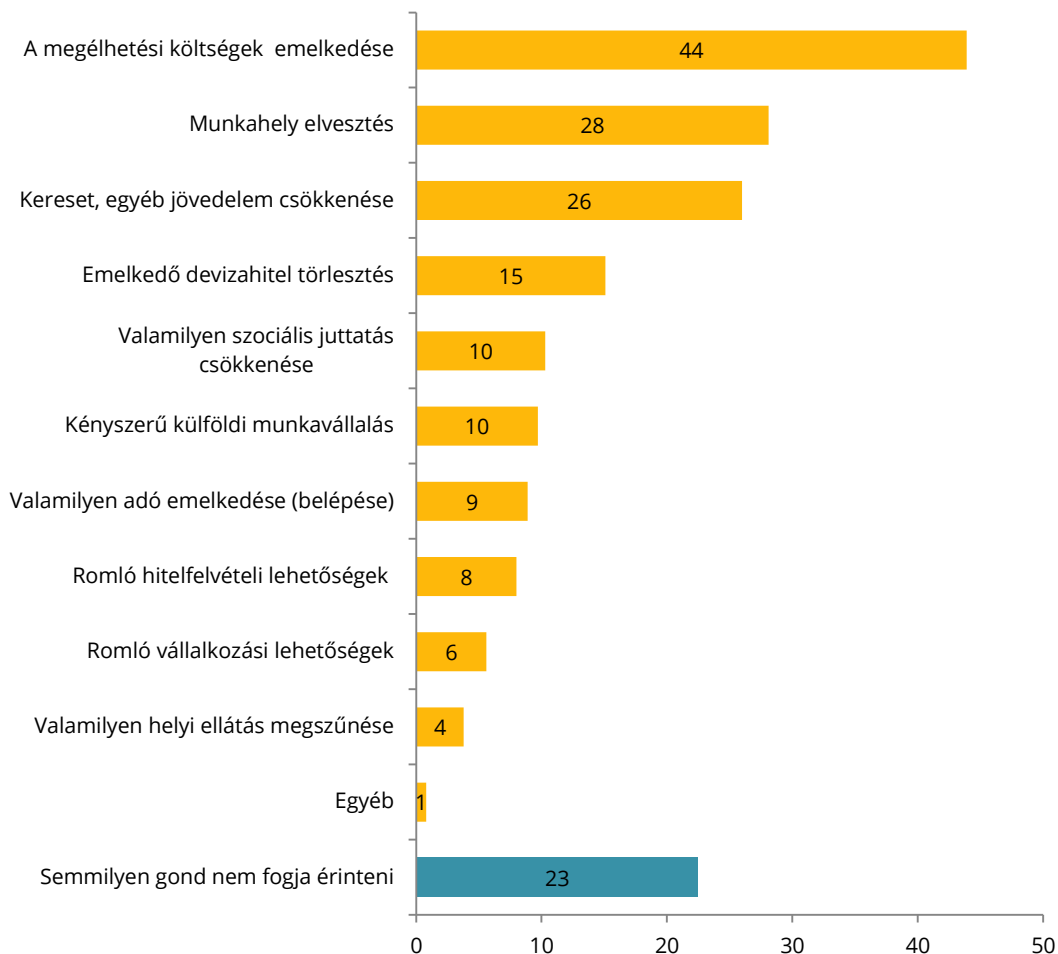
A munkahely elvesztése – nem meglepő módon – **az alacsony iskolai végzettségűeket, valamint a kisebb településeken élőket érintette nagyobb arányban**, míg a Budapesten és a megyeszékhelyeken élők a megélhetési költségek emelkedését érezték meg inkább. Az emelkedő devizahitel törlesztést az átlagnál nagyobb arányban érezték problémaként az érettségizettek és a diplomások, valamint a megyeszékhelyeken élők, ugyanakkor a probléma, említési gyakorisága Budapesten alig fele volt az országosnak. Az adóemelkedést és a romló vállalkozási lehetőségeket a nagyobb településeken élők érezték meg inkább, míg a szociális ellátások elvesztését az alapfokú végzettségűek említették az országos átlagnál közel kétszer gyakrabban.

A magasabb iskolai végzettségűek nagyobb arányban jelölték meg saját magukat vagy a családjukat érintő súlyos problémaként a munkahely elvesztését és a megélhetési költségek emelkedését. Előbbit az magyarázhatja, hogy a képzettek önképéhez erősebben hozzájárulhat a munkájuk, míg az utóbbi eredmény hátterében esetleg az árváltozások eltérő érzékelése állhat vagy a megélhetés piacon és önellátáson keresztül való biztosításának eltérő arányai állhatnak.

Az ezt követő kérdés arra vonatkozott, hogy a kérdezettek **mit várnak a következő egy-két évben, saját magukat és családjukat mely problémák érinthetik**.

2. ábra: A következő egy-két évben a megkérdezetteket és családjukat várhatóan érintő problémák (%)

Itt már a megkérdezettek negyede-ötöde válaszolta azt, hogy nem számít további felmerülő gondra. Nagyjából öt emberből kettő (43,9%) véli úgy, hogy a jövőben megélhetési költségek nagyobb mértékben fognak emelkedni, mint a jövedelmük, míg valamivel több, mint a kérdezettek negyede tart attól, hogy ő vagy valamely családtagja elveszíti a munkahelyét vagy csökkenni fog a keresete. Nagyjából minden hetedik ember számít a devizahitelek törlesztő részletének emelkedésére, míg a többi probléma említési gyakorisága legfeljebb 10%-ot ért el.

A munkahelyük elvesztését leginkább a 18-49 évesek érzik reális veszélynek, míg a megélhetési költségek jövedelemnél nagyobb mértékű emelkedését a Budapestiek és a megyeszékhelyeken élők, valamint az alapfokú végzettségűek valószínűsítik az átlagnál nagyobb arányban. Romló vállalkozási lehetőségekre és adóemelésekre

szintén a nagyobb városokban (Budapesten és a megyeszékhelyeken) élők számítanak.

Az emelkedő devizahitel törlesztés jövőbeli problémaként való említése hasonlóan alakult az érintettséghez: az átlagosnál nagyobb arányban számítanak rá problémaként a megyeszékhelyeken élők, míg a probléma említési gyakorisága Budapesten nagyjából a fele volt az országos átlagnak.

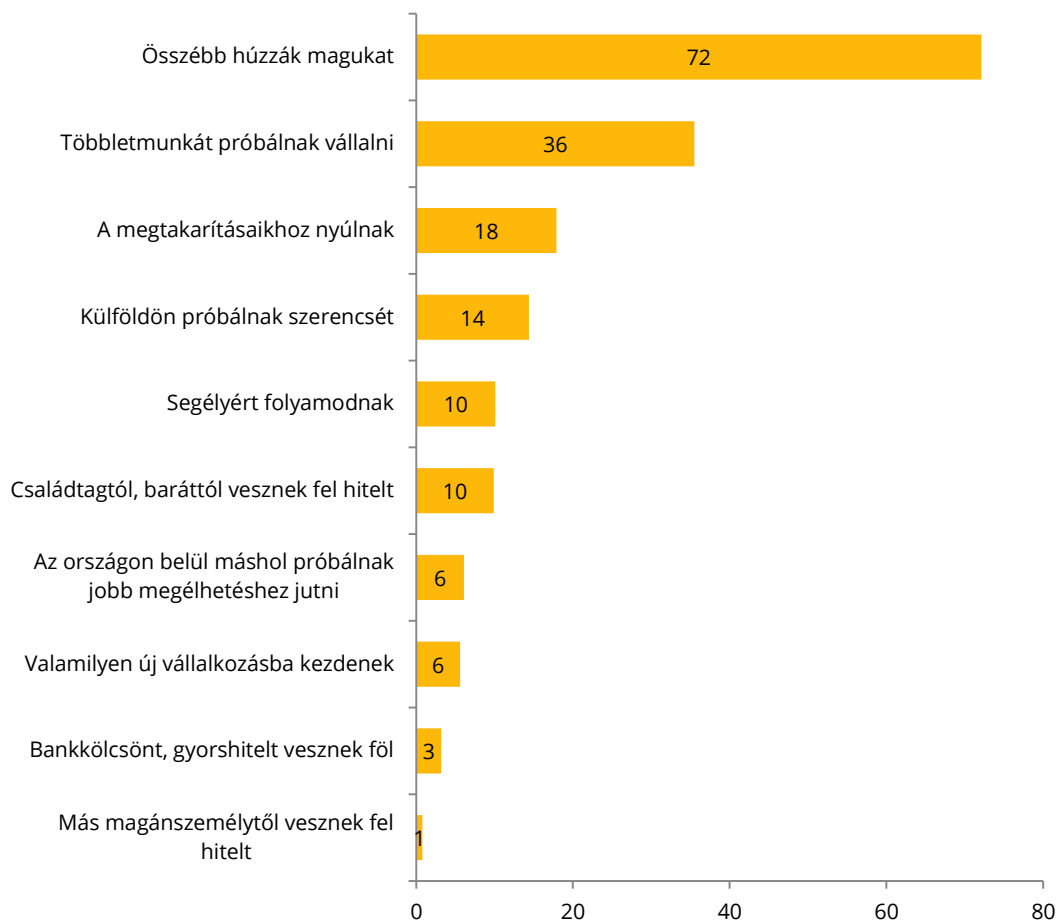
Az idősek (60 év feletti) felülreprezentáltak azok között, akik úgy vélik, hogy a következő egy-két évben semmilyen gond nem fogja érinteni őket, míg a 29 év alattiak alulreprezentáltak ebben a csoportban.

Végül a kérdőívben arra kérdeztünk rá, hogy **mik azok a lehetőségek, amelyeket a kérdezett és családja igénybe vehet a felmerülő anyagi problémáik megoldására**. Közel minden tizedik válaszadó (9,4%) nem tudta eldönteni, hogy milyen lehetőségei vannak. Azok közül, akik tudtak vagy akartak válaszolni, a **túlnyomó többség a kiadásai visszafogását említette** (72,1%). A kérdezettek mintegy ötöde nyúlna a megtakarításaihoz, míg tizede folyamodna segélyért. A hitelfelvétel kevésbé népszerű, minden tizedik ember említette, hogy rokontól vagy barátától kérne kölcsön, mindössze 3,2% venne fel banki hitelt, míg uzorahitelt (más magánszemélytől magas kamatra felvett hitelt) szinte senki nem említette megoldási lehetőségként. Az aktívabb, a tartósabb változást hozó megoldások közül a legnépszerűbb a többletmunka: nagyjából minden harmadik ember (35,5%) jelölte meg, hogy ő maga vagy valamely családtagja megpróbálna többletmunkát vállalni. A költözéssel járó megoldások közül a kérdezettek 14,4%-a válaszolta azt, hogy ő vagy családtagja külföldön próbálna szerencsét, míg 6,1% az országon belül költözne. Új vállalkozás indítását 5,6% említette.

A válaszok leginkább életkor és településtípus szerint szóródnak. A budapestiek az átlagosnál gyakrabban említették, hogy a megtakarításaikhoz nyúlnának, míg a községekben élők az átlagosnál gyakrabban választották a segélyér folyamodást az anyagi problémák megoldási lehetőségeiként. Hasonló a különbség a magas és az alacsony végzettségűek esetében: az előbbieket inkább a megtakarításaikat használnák, az utóbbiak külső segítséget kérnének. Mindkét eredmény minden bizonnyal a meglevő megtakarítások létevel és mennyiségével függ össze, az alacsony iskolai végzettségűek és a kistelepüléseken élők számára feltehetően nem is reális lehetőség a saját megtakarítás felélése.

A fiatalok az átlagosnál nagyobb arányban választották, hogy bankkölcsönt vennének fel, valamint azt is, **hogy külföldön próbálnának** (vagy próbálna valaki a családjukból) **szerencsét**. Az utóbbi említési gyakorisága a 18-39 évesek között 20% feletti. A 30-39 évesek között a többletmunka vállalását említették az átlagosnál gyakrabban, míg új vállalkozásba leginkább a 30-49 évesek kezdenének. Az utóbbi korosztály fordulna inkább a rokonaihoz és barátaihoz kölcsön érdekében.

3. ábra: A felmerülő anyagi problémák megoldására igénybe vehető lehetőségek (%)

Vélemények a civil társadalomról és a társadalmi mozgalmakról

A kérdőív egyik hangsúlyos blokkjában a civil társadalommal és a társadalmi mozgalmakkal kapcsolatban tettünk fel kérdéseket. Jelen gyorsjelentésünkben három témát mutatunk be: a civil társadalom függetlenségéről kialakult képet a magyar társadalomban, a tüntetésen résztvevőkről kialakult vélekedéseket valamint konkrét civil szervezetek és tüntetések ismertségét, elfogadottságát.

A civil társadalom és a civil aktivitás koncepciója a függetlenségre épül. Eszerint a civil társadalom független a társadalom egyéb alrendszeraitől: a politikai hatalomtól, a gazdasági szereplőktől. A civil aktivitás pedig alapvetően a saját érdekeken nyugszik, a részvétel mögött húzódó legfontosabb motivációk az önérték, a saját ideológiai meggyőződések, vagy az identitás-kifejezés. A civil aktivitás nem lehet más csak önkéntes, abban az értelemben, hogy semmilyen hatalom nem írja elő a részvételt.

A civil társadalom, a civil szervezetek függetlenségével kapcsolatos lakossági vélemények

A civil társadalom függetlensége alapvető jelentőségű a kormányzati hatalom ellenőrzése, és így a demokrácia működése szempontjából. A politikai rendszer működése szempontjából nem csupán az objektív függetlenség vagy függőség számít, hanem a viszony lakossági megítélése is, vagyis az, hogy **mennyire gondolják az emberek függetlennek a civil társadalmat** más társadalmi alrendszerektől, például a politikától vagy a gazdaságtól. Felmérésünk során a válaszadókat arra kértük, mondják meg, szerintük a felsorolt intézmények, szervezetek mennyire függetlenek a gazdaság szereplőitől. Értékelésüket egy 1-től 5-ig terjedő skálán kellett megadniuk, ahol az 1-es érték az egyáltalán nem független, az 5-ös érték pedig a teljesen független véleményt jelentette.

1. táblázat: Az egyes szervezetek gazdasági, pénzügyi szereplőktől való függetlenségének értékelése (1 – nem független, 5- független)

Intézmények	Átlag (szórás)
Pártok	2,09 (1,44)
Hagyományos média	2,22 (1,37)
On-line média	2,46 (1,43)
Civil szervezetek	2,65 (1,47)
Közvélemény-kutató intézetek	2,68 (1,44)

Az 1. táblázatban összefoglaltuk a különböző intézmények, szervezetek gazdasági függetlenségére adott válaszok átlagértékeit. A lakossági vélekedések szerint a felsorolt intézmény-típusok **inkább függnék gazdasági szereplőktől**, mint függetlenek, hiszen az átlagok minden esetben a 3-as, közepes érték alattiak. Különbségek az egyes szervezetek között csak a függőség mértékében adódnak. **A pénzügyi szereplőktől leginkább a civil szervezeteket, és a közvélemény-kutató intézeteket tartják függetlennek**, legkevésbé pedig a pártokat. Tehát azt mondhatjuk, hogy az emberek vélekedése szerint a politika és a gazdaság viszonylag szorosan összekapcsolódik (a politika függ a gazdaságtól).

2. táblázat: Az egyes szervezetek a politikától, pártoktól, állami szereplőktől való függetlenségének értékelése (1 – nem független, 5- független)

Intézmények	Átlag (szórás)
Hagyományos média	2,30 (1,19)
On-line média	2,51 (1,19)
Multinacionális vállalatok	2,70 (1,12)
Kis- és közepes vállalkozások	2,72 (1,19)
Közvélemény-kutató intézetek	2,72 (1,20)
Civil szervezetek	2,80 (1,18)

A politikától való függetlenség vizsgálata alapján elmondhatjuk, hogy **a vélekedések** ebben a kérdéskörben is **inkább a függő viszony felé billentek**. A politikától függetlennek legkevésbé a hagyományos médiát valamint az online médiát tartják a válaszadók, leginkább függetlennek pedig a civil szervezeteket.

3. táblázat: Civil szervezetek függetlensége a politikai és gazdasági szereplőktől

	Politikától (%)	Gazdaságtól (%)
Függő	33,2	41,0
Bizonytalan	41,7	37,2
Független	24,9	20,1

Az inkább független és teljes mértékben független, valamint az egyáltalán nem független és inkább nem független válaszok összevonása után három csoportot kapunk: azok, akik függetlennek tartják a civil szervezeteket a politikától vagy a gazdasági szereplőktől, azok, akik úgy vélik, hogy a civil szervezetek függő viszonyban

vannak a politikától vagy a gazdaságtól valamint egy bizonytalan csoportot (3. táblázat). A 3-as válaszok értelmezése a társadalomkutatók számára érdekes kihívást jelent. Általában úgy szoktuk interpretálni, mint a skála közepét. (Az átlagok bemutatásánál így tettünk most is.) Ugyanakkor felfoghatjuk úgy is, mint a véleménynélküliség, a közömbösség jelét, vagy egyszerűen a "nem tudom" válasz numerikus megnyilvánulását. A közbülső bizonytalanok csoportját tehát azok alkotják, akik hármas vagy 'nem tudom' választ adtak a függetlenségre vonatkozó kérdésre.

Ezeket az arányokat vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a politikai szereplőktől, pártoktól a válaszadók csupán egynegyede, míg a gazdaságtól csak egyötöde tartja függetlennek a civil szervezeteket.

Összességében elmondható, hogy **a magyar társadalomban kialakult kép szerint a különböző társadalmi alrendszerek** (politika, gazdaság, média, civil szervezetek) **inkább függenek a gazdasági, illetve a politikai szereplőktől.** Az egyes intézmények megítélése közötti különbségek csak abban jelentkeznek, hogy függő viszonyukat mennyire tartják szorosnak. A civil szervezeteket külön megvizsgálva láthatjuk, hogy a legkevésbé ezt az alrendszert látják függő viszonyban a politikai és a gazdasági szereplőktől. Ugyanakkor az is kiderült, hogy az emberek egy jelentős része (kb. 40%) bizonytalan a kérdés megítélésében, nem tud, vagy nem akar véleményt nyilvánítani.

Vélekedések a tüntetőkről

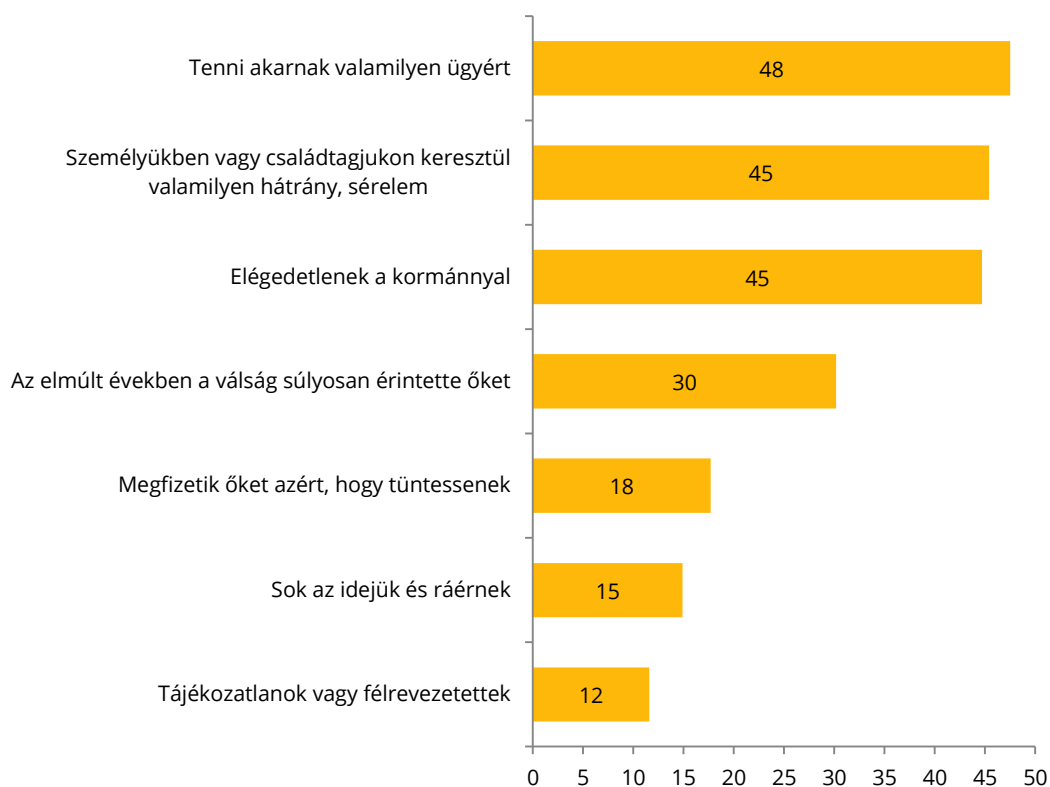
A válaszadókat megkérdeztük arról is, hogy mit gondolnak azokról, akik részt vesznek tüntetéseken, demonstrációkon. Kérdéseink kitértek arra is, hogy mi ösztönzi ezeket az embereket a részvételre. Az alábbi motívumok közül a legfontosabb hármat kellett kiválasztaniuk a megkérdezetteknek.

- Akik tenni akarnak valamilyen ügyért
- Akiket személyükben vagy családtagjukon keresztül valamilyen hátrány, sérelem ért
- Akik elégedetlenek a kormánnyal
- Akik tájékozatlanok vagy félrevezetettek
- Akiket megfizetnek azért, hogy tüntessenek
- Akiknek sok az idejük és ráérnek
- Akiket az elmúlt években a válság súlyosan érintett

A hét felsorolt válasz közül négy (tenni akar, sérelem ért, válságban érintett, elégedetlenek a kormánnyal) mögött a tüntetők saját, személyes érdekei, érzelmei, akarata, morális elköteleződése húzódik. Ezzel szemben a másik három válaszlehetőség inkább a cselekvés immoralis ösztönzőire utal, a tüntetőket manipulálják, nem saját érdekükért állnak ki (félrevezettek, megfizetettek, sok az idejük).

A 4. ábra bemutatja, hogy az egyes tényezőket a válaszadók hány százaléka jelölte meg első, második vagy harmadik helyen. Az első három helyen mért leggyakoribb választás: akik tüntetésen részt vesznek valamilyen ügyért akarnak tenni (47,5%), a legritkábban előforduló vélekedés pedig a tüntetők megtévesztettségére vonatkozik (11,6%). Kíváncsiak voltunk, hogy az emberek hány százaléka vélekedik szkeptikusan a tüntetőkről. Összevonva a szkeptikus válaszokat azt tapasztaljuk, hogy **a népesség körülbelül egyharmada (36,3%) némileg bizonytalan a tüntetők őszinteségét illetően**, a három lehetséges választása közül legalább egy szkeptikus válasz volt. Ugyanakkor **a válaszadók 63,7%-a egyetlen szkeptikus, kételkedő választ sem adott.**

4. ábra: A tüntetéseken való részvétel vélt motivációi (%)

A szocio-demográfiai jellemzőket összevetve azt tapasztaljuk, hogy bár vannak eltérések a két csoport között szignifikáns különbség kizárólag a civil szervezetekbe vetett bizalom terén mutatkozik. E szerint azok, akik a tüntetőkre úgy tekintenek, mint akik saját érdekeiket követik, a civil szervezetek felé is magasabb bizalommal viseltetnek. Azok, akik a tüntetőkkel szemben szkeptikusak a civil szervezetekkel szemben is bizalmatlanabbak.

A tüntetőkkel szembeni szkeptikus csoportokat érdemes összevetni a civil szervezetek függetlenségéről kialakított véleményekkel (4. táblázat). Azt láthatjuk, hogy azok, akik szerint a tüntetéseken résztvevők a saját érdekükért lépnek fel, szignifikánsan többen gondolják azt is, hogy a civil szervezeteket függetlenek a politikai és gazdasági szervezetektől. Míg a szkeptikusok több mint fele (52,6%) úgy vélekedik, hogy a civil szervezetek nem függetlenek a gazdasági szereplőktől, addig ez az arány a nem szkeptikusok csoportján belül alig több mint egyharmad (36,3%). Szignifikáns különbséget a szkeptikus és nem szkeptikus csoportok között azonban csak a civil szervezetek gazdaságtól való függőségében (nem függetlenségében) tapasztalunk, a politikától való függőség esetén nem. Vagyis azok, akik a tüntetéseken résztvevőkkel szemben szkeptikusak nem gondolják kevésbé kérdésesnek a civil szervezetek függetlenségét a politikai szférától, mint azok, akik a tüntetőkről nem gondolkodnak szkeptikusan.

4. táblázat: A tüntetőkről kialakított kép és a civil szervezetek függetlenségéről alkotott vélemény kapcsolata (%)

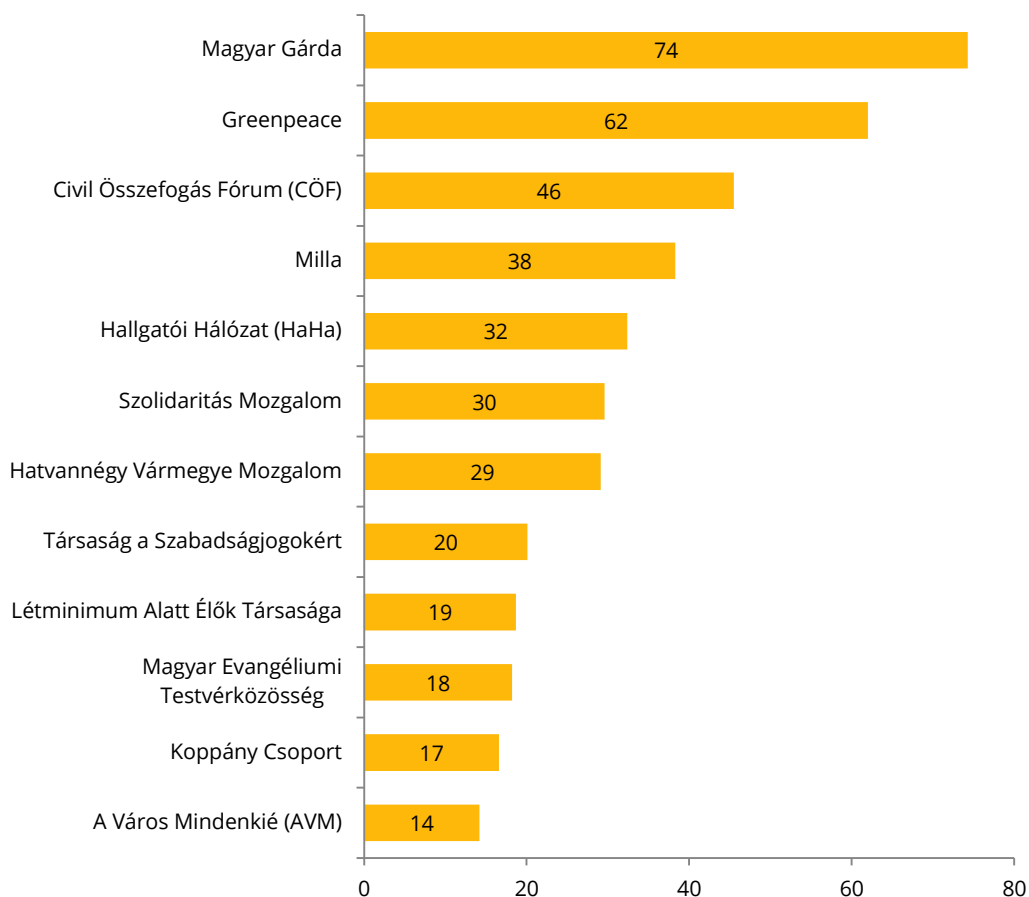
	Vélekedések	Nem szkeptikusok	Szkeptikusok
Civil szervezetek gazdaságtól való függetlenségével kapcsolatos vélemények	Nem független	36,3	52,6
	Bizonytalan	39,3	33,2
	Független	24,4	14,1
	Összesen	100,0	100,0
Civil szervezetek politikától való függetlenségével kapcsolatos vélemények	Nem független	31,9	37,4
	Bizonytalan	39,4	42,4
	Független	28,7	20,2
	Összesen	100,0	100,0

A civil szervezetek ismertsége és elfogadottsága

Kérdőívünkben tizenkét civil szervezetről tettünk fel kérdéseket a válaszadóinknak. A szervezeteket és a tüntetéseket az elmúlt egy-két év legfontosabb, legaktívabb szereplői közül válogattuk össze. Elsőként azt kérdeztük velük kapcsolatban, hogy hallottak-e már az adott szervezetről (5. ábra), és ha hallottak, akkor megkérdeztük azt is, hogy mennyire tartják rokonszenvesnek, valamint hogy milyen típusú szervezetnek tartják: civil szervezetnek, egyházi szervezetnek, politikai szervezetnek, szakszervezetnek vagy állami fenntartású intézménynek.

5. ábra: Tüntetések szervező szervezetek ismertsége (%)

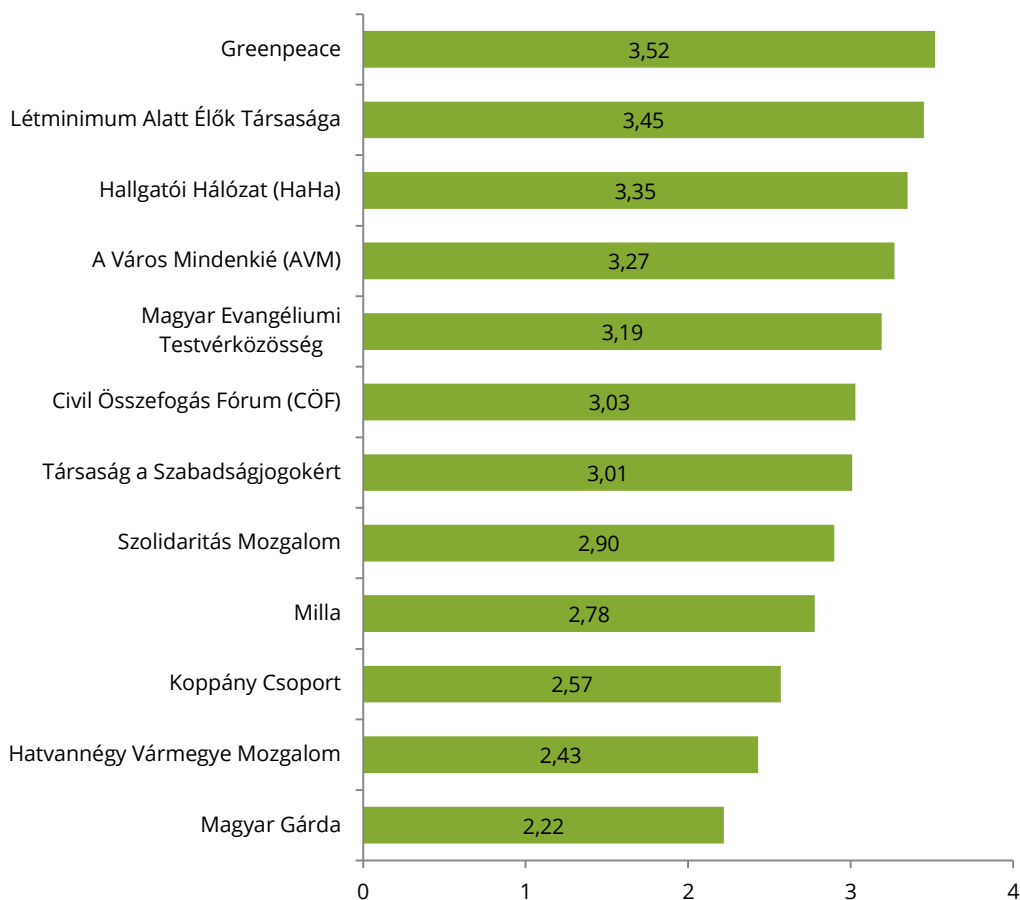
Az ismertségi adatokat figyelve láthatjuk, hogy a legtöbben a Magyar Gárdáról (74%), a Greenpeace-ről (62%) és a Civil Összefogás Fórumról (46%) hallottak. A rokonszenvi átlagokból kiderül, hogy az egyes szervezeteknek mekkora az elfogadottsága. Egytől ötig kellett értékelni a szervezeteket, ahol az 1-es érték a "nem rokonszenves" az 5-ös érték pedig a "rokonszenves" tartalommal bírt. A skála középső értéke három, tehát e fölött azt mondhatjuk, hogy inkább szimpatizálnak velük, míg ha az átlag három alatti, akkor inkább elutasítják őket. A legelfogadottabb szervezetek a Greenpeace, a Létminimum Alatt Élők Társasága és a Hallgatói Hálózat.

A Greenpeace-t tekinthetjük a legsikeresebb szervezetnek a kérdezett 15 közül. Nem csak az egyik legismertebbek és legrokonszenvesebbek, de ha azt vizsgáljuk, hogy azok közül, akik ismerik hány százalékuk mondható elutasítónak (1-es, 2-es válaszok), közömbösnek (3-as válasz), vagy támogatónak (4-es, 5-ös válaszok), akkor látható,

hogyan ez a szervezet volt képes a legjobban az őket ismerőkben pozitív képet kialakítani magukról.¹

A HaHa és a LAÉT bár nem tartoznak a legismertebb szervezetek közé (csupán a megkérdezettek egyharmada és egyötöde hallott már róluk) az őket ismerők fele rokonszenvez velük.

6. ábra: Tüntetések szervező szervezetek rokonszenv átlaga (1-5 skála)

A három szélsőjobb oldali szervezet (Magyar Gárda, Hatvannégy Vármegye Mozgalom, Koppány Csoport) a legkevésbé elfogadott, hiszen a Gárda esetén az őket ismerők csupán 14 százaléka, míg a másik két esetben mintegy 20 százaléka a szimpatizál a szervezetekkel.

Szimpatia szempontjából nagy tartalékaik vannak a Szolidaritásnak, a TASZ-nak és A Város Mindenkié csoportnak, mivel az őket ismerők fele nem tudta eldönteni, hogy

¹ A részletes táblázat a Függelékben található.

szimpatizál-e velük vagy sem, inkább semleges álláspontot alakítottak ki velük kapcsolatban. Ugyanakkor ez a tartalék ugyanilyen könnyen az ellenzők táborát is gyarapíthatja, ha a szervezetek rosszul mérik fel az őket támogatók táborát.

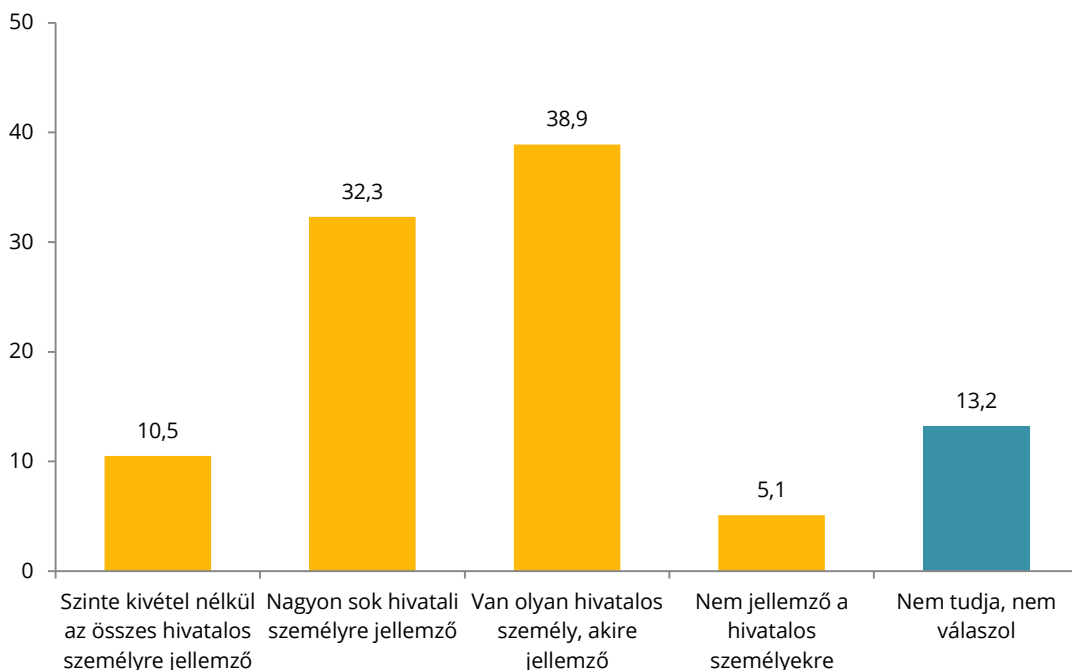
Számunkra meglepő eredményt hozott a Békemenetet szervező CÖF ismertsége és elfogadottsága. A CÖF 2012 óta hat Békemenetet szervezett, az elmúlt időszakban az egyik legnagyobb demonstrációt ez a szervezet tudta megszervezni, több mint százezer résztvevővel. Így érdekes, hogy mindössze az emberek 45%-a hallott már a CÖF-ről, és ezek csupán egyharmada tartja rokonszenvesnek a szervezetet.

A korrupcióról alkotott vélemények

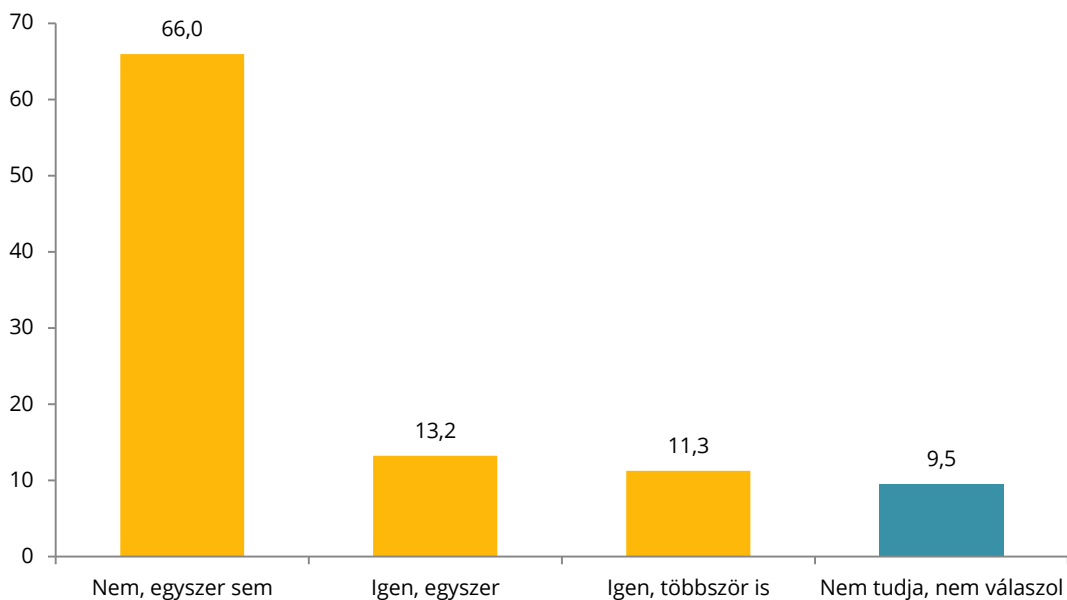
A korrupció jelenségét Magyarországon számos kutatás vizsgálja, mértékéről, szubjektív észleléséről folyamatosan készülnek kutatások. Kutatásunkban a korrupció jelenségének vizsgálatát szituációkba ágyazottan vizsgáltuk, arra voltunk kíváncsiak, hogy konkrét tapasztalatok és szubjektív feltételezések alapján miként látják mindezt az emberek.

A korrupciónak különböző szintjei vannak, a mindennapokban elsősorban a hivatalokban szembesülhetünk a korrupció jelenségével. A 7. ábra a hivatali korrupció mértékéről alkotott képet mutatja be. A megkérdezettek közel 39%-a állította, hogy vannak korrump hivatalos személyek, tehát elismerik a jelenséget, és mérsékelt álláspontot fogalmaznak meg. A válaszolók harmada azonban úgy véli, hogy „nagyon sok” 10%-a pedig, hogy „szinte az összes” hivatali személyre jellemző a korrupció. Összegezve tehát nagyjából **a válaszadók 43%-a szerint a hivatalos személyek inkább korruptak**. A skála túloldalát, miszerint, hogy a hivatalos személyekre nem jellemző a korrupció, mindössze csak 5% válaszolta.

7. ábra: Magyarországon mennyire jellemző a korrupció, megvesztegetés? (%)

8. ábra: Találkozott-e azzal, hogy egy hivatalos személy ellenszolgáltatást várt el azért, hogy elintézzön egy ügyet? (%)

A szubjektív élmény kontrollját a tapasztalat jelenti. Amikor kérdésünk arra vonatkozott, hogy a megkérdezettek találtak-e hivatali korrupcióval, kétharmadnyian azt válaszolták, hogy egyáltalán nem kerültek ilyen helyzetbe, míg személyes élménnyel (egyszeri, vagy többszöri alkalommal való szembesülés) a válaszolók negyede rendelkezik (8. ábra). **A szubjektív ítélet** tehát ennek fényében **jóval rosszabb, mint a tényleges tapasztalatok.**

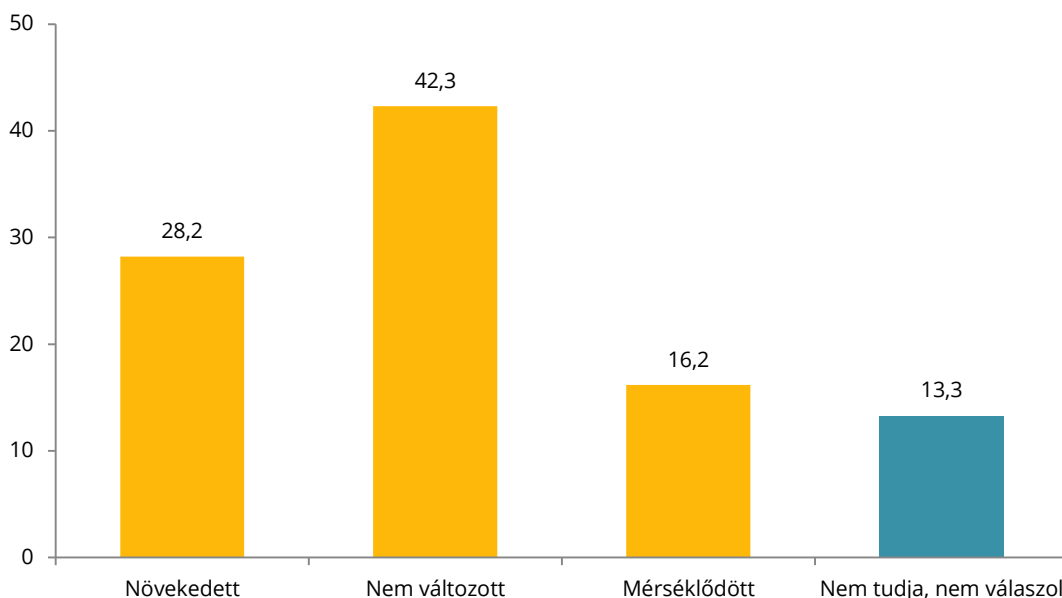
5. táblázat: A korrupció tapasztalata és szubjektív élménye

	Szinte kivétel nélkül az összes hivatalos személyre jellemző	Nagyon sok hivatali személyre jellemző	Van olyan hivatalos személy, akire jellemző	Nem jellemző a hivatalos személyekre	NT/NV	Össz
Többször	38,4	43,8	17,9	0,0	0,0	100
Egyszer	9,1	50,0	39,4	0,8	0,8	100
Egyszer sem	6,5	27,6	46,3	7,6	12,0	100
NT/NV	7,4	28,4	10,5	0,0	53,7	100

A korrupció szubjektív élményének és tapasztalatának összevetése (5. táblázat) során a tapasztalat és a szubjektív élmény intenzitása közötti összefüggés nyomon követhető: minél több alkalommal szenvedett el valaki korrupciós helyzetet, annál inkább gondolja úgy, hogy a hivatali személyek jelentős része, vagy akár az összes mind korrump lenne. Megtalálhatóak olyanok is, amikor a tapasztalat és az attitűd elválik egymástól: azok közül, akik nem találtak korrupciós esettel, közel harmincnégy százalék állította mégis, hogy a hivatali kar jelentős része korrump lenne. (A kérdést a személyes tapasztalatra vonatkoztatva tettük fel, ez azonban nem zárja ki, hogy a közvetett tapasztalatok is befolyásolják a megkérdezettek álláspontját.)

A korrupció mértékének változásával kapcsolatban szkeptikusak az emberek, a **28%-uk szerint nőtt a korrupció az 5 évvel korábbi sinthez képest**, 42%-uk szerint nem változott, és **mindössze 16% állítja, hogy mérséklődött** (9. ábra).

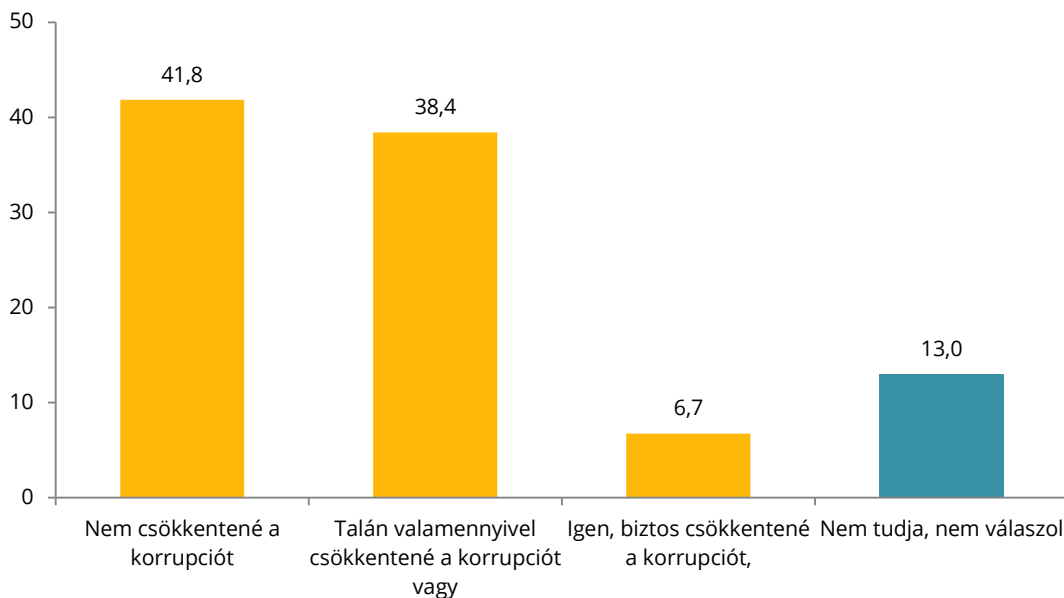
9. ábra: Az 5 évvel ezelőttihez képest a korrupció Magyarországon? (%)

A korrupció jelenségével szemben különböző módon próbálnak védekezni a szereplők. A hivatali korrupciót a jövedelem kiegészítés egyik formájának tekinthető. Amennyiben ezt az állítást elfogadjuk, akkor feltételezhető, hogy a korrupció ezen formájának visszaszorítása érdekében nem kell mást tenni, mint megemelni a hivatalnokok fizetését. A kutatásunkban megkérdezettek nem osztották ezt a véleményt (10. ábra). A legtöbben, a válaszolók 42%-a szerint ez nem csökkentené a korrupciót, 38%-uk szerint talán valamivel csökkentené a korrupciót, míg a

megkérdezetteknek csupán a 7%-a gondolja úgy, hogy ez a lépés megoldás lehetne a hivatali korrupcióval szemben.

10. ábra: Ha megemelnék a hivatalos személyek fizetését, az csökkentené a korrupciót? (%)

A korrupció tapasztalata és ennek a kapcsolata a korrupció csökkentésének lehetőségével a hivatalnok jövedelmének növelésén keresztül a 6. táblázatban található. Míg a korrupciós tapasztalat intenzitása és a korrupció mértékének megítélése között lineáris kapcsolatot láttunk, jelen helyzetben az adatok mást mutatnak. Azok, akik egyszer találkoztak a korrupcióval, jóval szkeptikusabbak a korrupció csökkentésének lehetőségével kapcsolatban, mint azok, akik akár többször, vagy egyetlenegyszer sem szembesültek. Körükben a két kategóriát összevonva a megkérdezettek 46%-a gondolja azt, hogy a jövedelem növekedésének kedvező hatása lenne. Azok körében, akik egyszer sem találkoztak ugyanez az érték 49%, illetve akik többször is, ott 65%. Az adatokban megjelenik egy érthető tendencia is, ahogy csökken a korrupcióval való találkozás élménye, úgy nő azoknak a száma, akik nem válaszoltak. (A korrupciós tapasztalata nem mutat szignifikáns összefüggést sem a nemmel, településtípussal, iskolai végzettséggel, és a korrallal sem.)

6. táblázat: Korrupció tapasztalata és a korrupciós csökkentésének lehetősége a fizetések emelésén keresztül (%)

	Biztosan csökkentené a korrupciót	Talán valamennyivel csökkentené a korrupciót	Nem csökkentené a korrupciót	NT/NV	Össz
Többször	14,2	51,3	31,9	2,7	100
Egyszer	4,6	41,7	50,0	3,8	100
Egyszer sem	6,1	43,2	39,9	10,9	100
NT/NV	5,3	21,1	20,0	53,7	100

Nemzeti sztereotípiák

A kérdőív egyik blokkja a nemzeti sztereotípiákra vonatkozó kérdésekből állt. Összesen négy nemzetre, az amerikaiakra, az oroszokra, a görögökre és a magyarokra vonatkozóan kellett a kérdésekre válaszolni. Minden nemzet esetén 16 (pozitív, negatív és semleges) tulajdonság közül lehetett választani legfeljebb hármat, az alapján, hogy a megkérdezett szerint melyik írja le a legjobban az amerikai, orosz, görög és magyar embereket. Természetesen egy válaszadó így egy tulajdonságot csak egyszer választhatott, és megtehetette az is, hogy csak kettőt vagy egyet (vagy egyet sem) választott. Átlagosan két tulajdonságot említettek a megkérdezettek. A legtöbb tulajdonságot a magyarok (2,44), a legkevesebbet a görögök jellemzésénél (2,02) mondták. Az átlag ellenére mégsem két tulajdonság választása volt a legjellemzőbb, ugyanis minden nemzet esetén ez a legkevésbé gyakori, jellemzően vagy hármat, vagy egyet sem, illetve egy tulajdonságot választottak inkább a válaszolók. Három tulajdonságot említett a válaszadók 70%-a magyarokra vonatkozóan, 65%-a az amerikaiakra és 58-58% az orosz és a görög emberek jellemzése esetén. Azok magas aránya, akik egyet sem választottak a válaszhiány mértékéből adódik (annak megválaszolása, hogy ennek mi lehet az oka – információhiány, avagy a sztereotípiák hiánya – túlmutat ennek az elemzésnek a keretein). A görög emberek tulajdonságairól szóló kérdésnél volt a legmagasabb a válaszhiány (22% nem válaszolt a kérdésre), a saját nemzetre, a magyarokra vonatkozóan pedig a legalacsonyabb (7%), az amerikaiakra 16%, az oroszokra vonatkozóan 19% nem válaszolt.

A megkérdezettek szerint az *amerikai emberekre* leginkább a **nyitott** (32,4%), **uralkodó** (29,3%), **beképzelt** (29,2%) jelzők illenek. Ezekon kívül még gyakorlatiasak (21,1%), kedélyesek (17,5%), lusták (15,5%), bátrak (13,7%) és nagylelkűek (10,0%) – a három említést összeadva és a legalább 10%-os eredményeket emelve ki (1. táblázat).

Az *orosz embereket* elsősorban az **uralkodó** (31,1%), **ravasz** (22,9%), **bátor** (21,5%), maradi (21,3%) és a fegyelmezett (21,5%) tulajdonságok jellemzik a válaszok alapján. Ezen kívül még jellemzi őket a kegyetlenség (18,9%), gyakorlatiasság (10,9%) és a széthúzás (10,5%) is.

A *görögök* a megkérdezettek szerint **kedélyes** (41,4%), **szenvédélyes** (37,3%), **nyitott** (30,2%), nagylelkű (18,8%) és lusta (17,9%) emberek, és jellemző még rájuk a gyakorlatiasság (10%).

A *magyarokra* leggyakrabban a **széthúzó** (39,4%), a **szorgalmas** (38,8%) és a **gyakorlatias** (29,3%) jelzőt választották. Ezen kívül jelentős még a ravasz (18,6%), nyitott (18,6%), intelligens (14,1%), illetve a nagylelkű (13%), valamint a bátor és a maradi (10,0%) tulajdonság említése is. A nemzeti autosztereotípiák tehát meglehetősen vegyes, inkoherens képet mutat, egy negatív tulajdonság előzi meg az

általában minden nemzet önképét jellemző pozitív vagy semleges (és például a másik három megkérdezett nemzetenél megjelenő legerősebb negatív) tulajdonságokat.

7. táblázat: Az egyes nemzeteket leíró tulajdonságok (az összes megkérdezett körében, három említés alapján összesítve, %)

Tulajdonság	Amerikai	Orosz	Görög	Magyar	Átlag
Beképzelt	29,2	7,4	3,9	8,8	12,3
Bátor	13,7	21,5	7,7	10,1	13,3
Fegyelmezett	9,0	20,3	6,2	9,2	11,2
Gyakorlatias	21,1	10,9	10,1	29,3	17,9
Intelligens	9,5	2,7	4,8	14,1	7,8
Kedélyes	17,5	6,4	41,4	9,6	18,7
Kegyetlen	3,9	18,9	0,8	3,8	6,9
Lusta	15,5	7,6	17,9	8,7	12,4
Maradi	2,0	21,3	4,7	9,9	9,5
Nagylelkű	9,9	4,9	18,8	13	11,7
Nyitott	32,4	7,3	30,2	18,6	22,1
Ravasz	9,1	22,9	5,7	18,6	14,1
Szenvedélyes	8,3	7,9	37,3	9,3	15,7
Széthúzó	3,9	10,5	3,8	39,4	14,4
Szorgalmas	9,6	7,5	7,4	38,8	15,8
Uralkodó	29,3	31,1	1,9	3,4	16,4

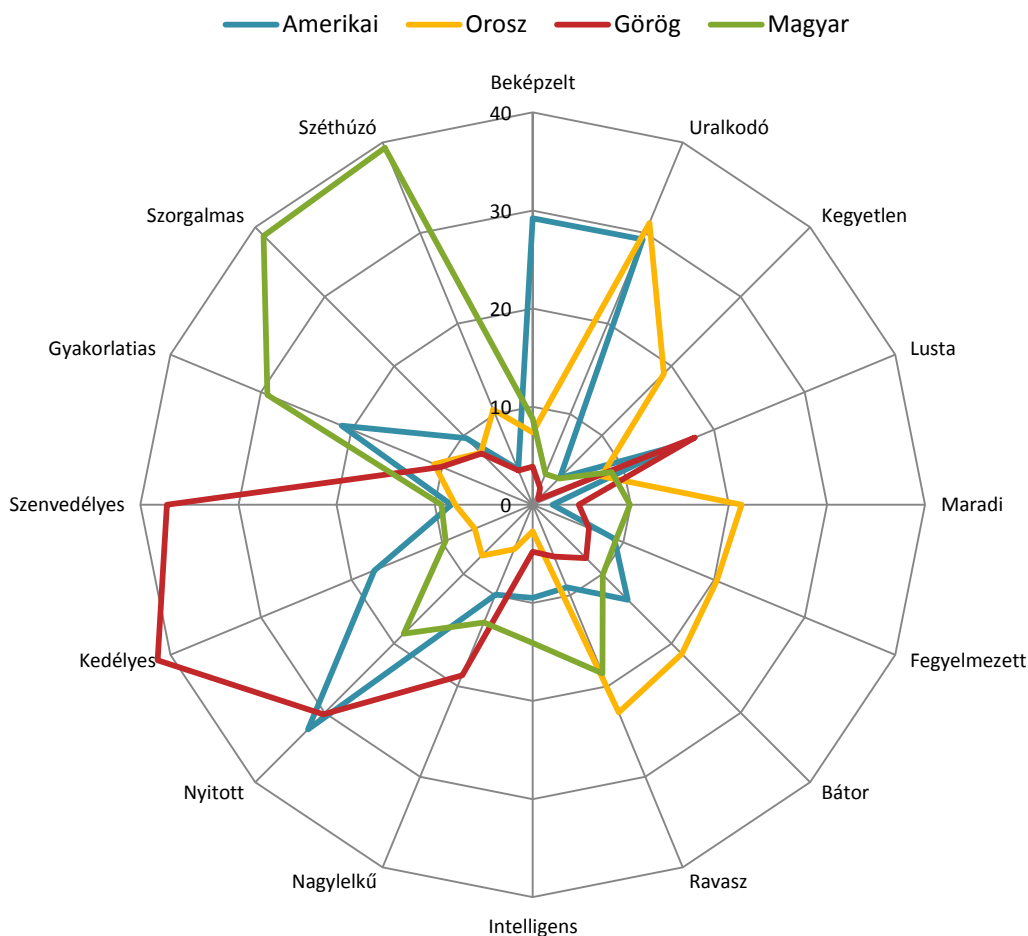
Megjegyzés: A 20% feletti említések sárgával kiemelve.

Tulajdonságoként a négy nemzetre vonatkozó válaszokat átlagoltuk (lásd 7. táblázat utolsó oszlopa), így megvizsgálhatjuk, hogy mely tulajdonságokat említették leggyakrabban, vagy legritkábban a válaszolók és hogy mekkora az átlagos említési arány (13,8%). Az első öt leggyakoribb, átlag feletti arányban említett jelző a **kedélyes**, **gyakorlatias**, **uralkodó**, **szorgalmas** és a **szenvedélyes**, átlagos gyakoriságú a ravasz, a széthúzó és a bátor tulajdonság említési aránya, míg a többi tulajdonságot átlag alatti mértékben említették e négy nemzet esetén (természetesen más nemzetekre kérdezve ettől nyilván eltérő átlagos értékeléseket kapnánk).

Nemzetek közötti összehasonlítás

Ha az átlagokat összehasonlítjuk a nemzetenként kapott válaszarányokkal, akkor kiemelhető minden tulajdonság esetén, hogy azok mely nemzetekre jellemzők leginkább (melyeket gondoljuk inkább, vagy kizárólagosan egy adott nemzetre jellemzőnek és melyek azok, amelyek több nemzetre is igazak), vagy egy adott tulajdonság mennyire jellemzőbb egy adott nemzetre a többihez képest.

11. ábra: Az egyes nemzeteket leíró tulajdonságok (az összes megkérdezett körében, 3 említés alapján összesítve, %)

A beképzelt például egyértelműen amerikai jelző, a bátor, a fegyelmezett, a kegyetlen és a maradi leginkább orosz tulajdonság. A kedélyes, a lusta, a nagylelkű és a szenvedélyes görög, míg a gyakorlatias, az intelligens, a széthúzó és a szorgalmas magyar jellemző. A **nyitott** címke egyszerre amerikai és görög is, a **ravasz** orosz és

magyar is, míg az **uralkodó** egyaránt amerikai és orosz tulajdonság. Az összesített arányokból az is jól látható, hogy az amerikai emberekre a válaszadók nagyon nem tartják jellemzőnek a maradi tulajdonságot, az oroszokra az intelligens jelzőt, a görögökre pedig a kegyetlen és az uralkodó címkéket. Csak a leggyakoribb öt tulajdonságot összehasonlítva megállapítható, hogy a görögöket kétszer olyan kedélyesnek tartjuk, mint az amerikaiakat, és négyszer annyira, mint a magyarokat, az oroszoknál pedig hétszer jellemzőbb rájuk ez a tulajdonság. A megkérdezettek szerint a gyakorlatiasság egyharmaddal kevésbé jellemző az amerikai emberekre, mint a magyarokra és kétharmaddal kevésbé az oroszokra és a görögökre. Az uralkodó jelző az oroszokra és amerikaiakra tízszer jellemzőbb, mint a magyarokra vagy a görögökre. A szorgalmas tulajdonság esetén a magyarokénak mindössze a negyedrészt kapta a másik három nemzet. A szenvedélyes jelzőt pedig a görögök kapták négyszer olyan gyakran, mint a másik három nemzet tagjai.

Három nemzet esetén időbeli (és térbeli) összehasonlítást is tudunk tenni, ugyanis a lekérdezett kérdéssor részben egy klasszikus nemzetek közötti összehasonlító attitűd- és sztereotípiakutatásnak is a részét képezte.² A II. világháború után, az 1940-es években zajló adatfelvételben szereplő kilenc nyugat-európai és észak-amerikai ország válaszadóit többek között az oroszok, az amerikaiak és a saját nemzetük jellemzésére kérték meg. A mindkét vizsgálatban lekérdezett tulajdonságok közül az amerikaiakat, több ország válaszáinak összesítése alapján (zárójelben a mostani listán belüli helyezést feltüntetve) leginkább a gyakorlatias (4.), szorgalmas (9.), nagylelkű (8.), uralkodó (2.), beképzelt (3.) és intelligens (10.) jelzők jellemezték. Az oroszokra, az akkori összesítés szerint a legjellemzőbb tulajdonságok a szorgalmas (11.), az uralkodó (1.), a kegyetlen (6.) és a maradi (4.) voltak.

Érdekes eredmény, hogy a sztereotípiák terén az amerikaiakról és az oroszokról a nyugati országokban 50 évvel korábban kialakult képhez nagyon hasonló a magyar megkérdezettek 2014-es képe. A legnagyobb különbség a pozitív jelzők, és elsősorban a szorgalmas (valamint a nagylelkű és az intelligens) tulajdonság háttérbe szorulásában jelentkezik, ennek oka feltehetően, hogy előbbi jelző állt korábban (is) a saját nemzet jellemzésének első helyén, és az amerikaiakra vonatkozó válaszok az akkori amerikai válaszadók önmagukra vonatkozó választását is tartalmazta. A korábbi vizsgálatban szereplő országok saját nemzetükről kialakult, összesített önképe pedig összehasonlítható a mai felmérés magyarokról kialakított képével. Korábban a szorgalmas (2.) mellett az intelligens (6.) és a nagylelkű (7.) jelző szerepelt a leggyakrabban, mint a válaszadók nemzetének legjellemzőbb tulajdonsága. Ebben az esetben az a legszembetűnőbb, hogy a magyarok egy (a korábbi felmérésében egyébként nem szereplő) negatív (a széthúzó) tulajdonságot említették az első helyen, de ettől eltekintve nincs jelentős eltérés a fél évszázaddal korábbi nyugati önképre vonatkozó eredményhez képest.

---

² William Buchanan, Hadley Cantril (1953): How Nations See Each Other: A Study in Public Opinion University of Illinois Press, 220. o.

Az amerikaiak

Mivel három választ lehetett adni, megvizsgálhatjuk azt is, hogy az egyes nemzetek esetén mely tulajdonságokat említették első, második vagy harmadik helyen. Elsősorban a gyakoriság szerinti rangsorokat hasonlítjuk össze, tehát hogy az egyes választott tulajdonságok hányadik helyre kerültek az adott kérdésnél.³

Az amerikaiakra vonatkozó válaszoknál az első említés sorrendje szinte megegyezik az összesített eredménnyel. A nyitott jelző a leggyakoribb (16,5%), majd az uralkodó (13,7%), és a beképzelt következik, miközben utóbbit már csak nagyjából fele annyian említették, mint az elsőt (8,1%). A második említés esetén a három legjellemzőbb tulajdonság áll az első helyen, igaz a sorrendjük más, első lett a beképzelt (13,5%), második az uralkodó (12,1%), harmadik pedig a nyitott (8%) jelző. A harmadik említésnél legtöbben a gyakorlatiasságot említették (10,1%), mely tulajdonságot ezek szerint jellemzően a harmadikon és nem az első két helyen (ott 10. illetve 4. helyen áll) választották, ezzel összesítésben egyébként a negyedik lett. A nyitott jelző a harmadik említésnél a második (8%) helyre került, a beképzelt pedig a harmadikra (7,6%), utóbbi két jelzőt tehát mindhárom válasznál nagyjából ugyanolyan gyakran említették. Bár összesítésben nem került tíz százalék fölé, ami az első (legjellemzőbb) említést illeti, a megkérdezettek az amerikai emberekre a szorgalmas tulajdonságot is jellemzőnek tartják (5,5%-kal az 5. helyre került). Az összesítésben ötödik legjellemzőbb, kedélyes tulajdonság a harmadik említésnél volt gyakori (4. hely 7,5%-kal), míg elsőre, vagy másodikra nem volt jellemző választás (hiszen ott csak 10. és 6. helyre került). A lusta tulajdonságot jellemzően vagy elsőre (4. hely 6,6%), vagy harmadikra említették (5. hely 6,3%-kal), így lett végül összesítve hatodik. A bátor jelzőt pedig inkább második (5. hely 5,5%-kal) vagy harmadik legfontosabb tulajdonságként választották a megkérdezettek (6. hely 5,1%-kal), az első említésénél csak a 11. helyen áll (3,2%-kal). Az intelligens (3,9%) hetedik (második említésként a 8. helyre került 3,5%-kal), az uralkodó (3,5%) tulajdonság pedig ez esetben csak nyolcadik, azaz utóbbit jellemzően az első két helyen említik. A nagylelkű (2,9%) kilencedik, a fegyelmezett (2,9%) tizedik lett a harmadik kérdésre kapott válaszok rangsorában (utóbbi két tulajdonság mindhárom kérdés esetén hasonló gyakoriságú, nem túl gyakori, de nem is ritka válasz volt).

Az egyes tulajdonságok rangsorbeli helye (rangszáma) alapján létrehoztunk egy olyan indexet, ami a vélemények egységességét, sztereotipizáltságát méri. Minél nagyobb az index értéke, annál inkább jellemző, hogy az adott nemzetet a válaszadók hasonló tulajdonságokkal írják le. A mutatószám alapján **az amerikaiakra vonatkozó vélemények a második legegységesebb, leginkább sztereotipizált képet mutatják.**⁴

---

³ Az összesen 12 kérdés egyenként 16 tulajdonságának részletes említési arányok szerinti különbségének összehasonlítására nincs módunk, de néhány esetben feltüntetjük a százalékos értékeket is.

⁴ Az egyes nemzetekre vonatkozó három válasz (első-második, második-harmadik, első-harmadik) között rangkorrelációs együtthatót számoltunk, majd ezeket -1-gyel szoroztuk meg. Mivel ezek a számok 0 és 1

Az oroszok

A három említés válaszainak rangsorát az oroszokra vonatkozóan is összehasonlíthatjuk. A leggyakoribb négy tulajdonság (az uralkodó, a ravasz, a bátor és a maradi) mindegyik válasz esetén nagyon jellemző volt – az első helyek valamelyikén szerepelt. A maradi jelző a harmadik említésnél 1. helyre került, míg az uralkodó és a ravasz tulajdonság valamelyest hátra szorult, de összesítésben mégis ez lett a két leggyakoribb válasz (első helyen ugyanis sokan említették ezeket, 13,9 és 13,1%). A bátor és a széthúzó tulajdonság kiegyensúlyozott képet mutat, mindhárom kérdésnél hasonló helyezést értek el (4., 3., 4. hely, illetve 8., 7., 7. hely, összesítésben pedig a 3. és 8. leggyakoribb válaszok). Az első említésnél, az első helyek valamelyikére két olyan tulajdonság is bekerültek, amelyek végül összesítésben kiszorultak onnan (nem érték el a 10%-ot), így ezekről is elmondható, hogy sokan ezeket tartják az oroszok emberekre a legjellemzőbbnek, ilyen a nyitott (4,5%), és a szorgalmas (4,4%) tulajdonság. A fegyelmezett tulajdonság az első említésnél nem igazán volt jellemző (csak a 9. helyre került 3,9%-kal), a másik két kérdésnél viszont annál inkább, ahol 2. és 3. helyre került (9,3%, illetve 7,1%-kal) és így összesítésben az ötödik leggyakoribb válasz lett. A harmadik említésnél jelentősen előtérbe került a kegyetlen jelző is (2. hely 7,4%-kal, ez az első két kérdésnél csak az 5. és 4. helyen állt, 5,5%-kal, illetve 6,1%-kal), ami összesítésben a 6. helyet jelentette ennek a tulajdonságnak. A gyakorlatias tulajdonságra – a fegyelmezetthez hasonlóan – az jellemző, hogy míg elsőre nagyon kevesen választották (14. hely 2%-kal), addig a második (8. hely 3,5%-kal) és a harmadik említésnél (6. 5,4%-kal) már sokkal gyakoribb válasz volt. A vélemények egységességét, sztereotipizáltságát mérő mutató alapján az oroszok jellemzése volt az utolsó, azaz **az egyes válaszok ebben az esetben mutattak legkevésbé azonos irányba.**

A görögök

A három-említéses kérdésre kapott válaszok rangsorai összehasonlíthatók a görögökre vonatkozóan is. A görögökre vonatkozó kérdés leginkább abban tér el az előzőektől (amerikaiak, oroszok), hogy az első hat legjellemzőbb tulajdonság esetén nincs igazán rangsorbeli különbség az egyes említések között. Az összesítve leggyakoribb kedélyes tulajdonság a három kérdés esetén 2., 2. majd 1. helyre került, a szenvedélyes 1., 1. és 2. helyre. A nyitott jelző mindhárom alkalommal és összesítésben is a 3. helyen áll, a nagylelkű a rangsorban a 4., 4., 5. helyet érte el, a lusta tulajdonság helyezései pedig 5., 5., és 4. hely. A 6. leggyakoribb gyakorlatias jelző helyezései 7., 6., 6. A rangsorbeli eltérések a fentieknél kevésbé gyakori tulajdonságok esetén jelentkeznek. A bátor jelző másodikra valamivel gyakrabban említik (7. hely

---

közöttiek voltak, átlagot számítottunk belőlük. Minél magasabb a mutató értéke, annál inkább igaz, hogy az adott nemzetet hasonló tulajdonságokkal írják le a válaszadók. Az egyes nemzetekre vonatkozó (-1-gyel szorzott korrelációs együtthatók (első-második, második-harmadik, első-harmadik sorrendben): amerikaiak: 0.325, 0.239, 0.167, átlag: 0.244; oroszok: 0.165, 0.104, 0.207, átlag: 0.159; görögök: 0.156, 0.383, 0.099, átlag: 0.213; magyarok: 0.216, 0.259, 0.272, átlag: 0.249.

3,4%-kal), mint elsőre, vagy harmadikra (9. és 11. hely, ahol 2,8%-ot és 1,5%-ot kapott). A szorgalmas tulajdonság inkább első, illetve második válaszként áll előrébb (6. és 8. hely 3-3%-kal), mint harmadik említésként (12. hely 1,4%-kal). A fegyelmezett jelzőt bár harmadik említésként előkelőbb helyen (7.) áll, mint az első két válasznál (10. és 9. hely), de arányaiban a három kérdésnél ugyanannyi választást kapott (2,1%, 2,0% és 2,1%). Végül a ravasz tulajdonság a leggyakrabban első említésként merült fel (8. hely 2,9%-kal, szemben a 14. és 9. hellyel, ahol 1,1% és 1,8% választotta). **A vélemények egységességét, sztereotipizáltságát mérő mutató alapján az oroszok után a görögöknél kaptuk a legkevésbé egységes válaszokat.**

A magyarok

Ha a három említés válaszainak rangsorát a magyarok esetén hasonlítjuk össze, ismét nagyobb eltéréseket tapasztalhatunk. A legmagasabb említésű 5 tulajdonság esetén ugyan nincsenek túl nagy különbségek, de itt is megfigyelhető némi preferencia-különbség. A két leggyakoribb, a széthúzó és a szorgalmas jelző minden említésnél az első helyek valamelyikén szerepelt (1., 2., 4., illetve 2., 1., 3. hely), az ötödik leggyakoribb nyitott tulajdonság pedig rendre az összesített rangsornak megfelelő (4., 4., és 5.) helyen áll. Az arányokat tekintve az első két helyen álló tulajdonságot az első és második említésnél közel azonos arányban választották (18% és 15%, illetve 15% és 16%), míg a harmadik válasznál már tíz százalékkal kevesebben (6%, illetve 7%). A nyitott tulajdonságot hozzávetőleg mindhárom esetben ugyanakkora arányban választották (8%, 5%, 5%). A gyakorlatias jelző esetén nagyobb inkoherencia mutatkozik, elsősorban a harmadik helyen említették, ugyanis a harmadik kérdésnél első helyre került, szemben az első említés 6., és a második említés 3. helyével (ugyanaz az arányokban is megmutatkozik 6%, 10%, majd 14% választotta ezt a tulajdonságot). Az összességében negyedik leggyakoribb, ravasz tulajdonság pedig leginkább első válaszként szerepelt (3. hely), míg a másik két említésnél ez a válasz a rangsor közepére csúszik vissza (10., és 9. hely) és a válaszarány pedig a negyedére esett (12% szemben a 3-3%-kal). A rangsorkülönbségek az összesített rangsor közepén-végén is megfigyelhetőek. Az intelligens tulajdonság összesítve a hatodik helyre került, azonban első helyen szinte alig említették (15. hely), második válaszként már a végső rangsornak megfelelően középre került (7. hely), a harmadik említésnél pedig már a 2. helyre jön fel (és hétszer annyian említették mint elsőre). A nagylelkű és maradi tulajdonságot rendre inkább első helyen (5. illetve 7. hely szemben a 8.-kal illetve a 12-13. hellyel), a bátor jelzőt sokkal gyakrabban második említésre (6. hely szemben a 10-11-vel), míg a kedélyes-t harmadik említésre mondták inkább (6. hely), mint a többi válasz esetén (12. és 9. hely). Az összesítés alapján első tíz leggyakoribb említésen kívül is voltak érdekes különbségek, az első tízbe került az első említésnél a lusta jelző (9. hely), a második említésnél a fegyelmezett tulajdonság (5. hely), és a harmadiknál pedig a beképzelt válasz (7. hely). Az arányokat tekintve ezek a rangsorbeli különbségek egy-két százalékot jelentenek.

A magyarokra vonatkozó tulajdonságok három említés közötti egységessége, **sztereotipizáltsága bizonyult a legnagyobbnak**. Ebből arra következtethetünk, hogy **a magyarok önjellemzése esetén kikristályosodottabbak a vélemények**, mint a többi, leginkább az orosz nemzetre vonatkozó sztereotípiák esetén.

Az Európai unióról alkotott vélemények

Az Európa blokkban Magyarország és az Európai Unió viszonyát vizsgáltuk. Kérdéseinkkel arra kerestük a választ, hogy az Unión belül milyennek látja Magyarország helyzetét a magyar lakosság. A hat kérdés a politikai, a gazdasági kapcsolatokra, és a támogatásokra vonatkozott. Az eredmények a 8. táblázatban láthatóak. A megkérdezettek leginkább azzal értettek egyet, hogy *Magyarország az Uniónak csak másodrendű tagja* (44%). Az elmúlt évek politikai közbeszéde többféle értelmezésre is lehetőséget ad. Ezek közül két példát emelünk ki: a „*Nem leszünk gyarmat!*”, és a „*Tisztelet a magyaroknak!*” kampányüzenetek jelzik, hogy a politika szereplők értelmezésében „harcolni” kell az Uniónak a Magyarországgal szembeni másodrendű bánásmódjával. Van azonban egy „reálpolitikai” értelmezése is az eredménynek: az ország méretéből és fejlettségéből adódóan (és a közös valuta hiányából) Magyarország kisebb befolyással bír, mint az eurózónához tartozó országok, vagy akár Kelet-Európából például a negyvenmillió lakossal rendelkező Lengyelország, amelynek miniszterelnöke Donald Tusk éppen jelen gyorsjelentés készítésének idején lett az Európa Tanács elnöke.

Másodikként leginkább azzal értenek egyet a magyar állampolgárok, hogy az *Európai Unió tagságunk nélkül már ma is súlyosabb lenne a helyzetünk*, a megkérdezettek közel 41%-a ért ezzel egyet.

A harmadik helyen az *Európai Unióba való belépés az ország függetlenségét jelentősen csorbította* állítás szerepel. Itt úgy gondoljuk, hogy ugyanúgy a már előbb említett politikai közbeszéd („*kurucos*”) hatása is megmutatkozik. Az első és ez utóbbi állítás mögött a sérelmi és sértettségi attitűdök köszönnek vissza.

Negyedikként az euró jelentőségével értettek egyet (*A közös uniós fizetőeszköz az euró erősíti azokat a gazdaságokat, ahol már bevezették*) az utolsó két helyen, harminc százalék alatti egyetértéssel a magyar felzárkózás megítélése (*Az EU-hoz való csatlakozás után Magyarország jelentősen felzárkózott Európa fejlett részéhez*) és az EU támogatások felhasználása található (*Az EU-tól kapott támogatások megfelelően hasznosulnak a gazdaságban*). Míg az első három kérdés esetében a támogatók vannak többségben, a negyedik-hatodiknál már a kétkedők aránya a legmagasabb.

8. táblázat: Magyarország és az Unió viszonyáról alkotott vélemények (%)

Kérdés	Egyetért	Egyet is ért meg nem is	Nem ért egyet	NT
Magyarország csak másodrendű tagja az Európai Uniónak.	43,9	30,3	20,7	4,8
Az Európai Unió tagságunk nélkül már ma is súlyosabb lenne a helyzetünk.	40,8	31,4	18,9	8,7
Az Európai Unióba való belépés az ország függetlenségét jelentősen csorbította.	35,6	32,9	27,4	3,9
A közös uniós fizetőeszköz az euró erősíti azokat a gazdaságokat, ahol már bevezették.	32,4	32,8	23	11,6
Az EU-tól kapott támogatások megfelelően hasznosulnak a gazdaságban.	29,9	35,7	25,4	8,8
Az EU-hoz való csatlakozás után Magyarország jelentősen felzárkózott Európa fejlett részéhez.	28,9	34,3	33,1	3,5

A vizsgált hat kérdés önmagában való elemzésén túl arra is lehetőséget ad, hogy a kérdésekre adható 1-5-ig terjedő tartományban az Uniót támogató, a bizonytalan, és az elutasító attitűddel rendelkezők mekkora csoportot alkotnak. A három csoport elméleti megfontolás alapján is azonosítható, klaszterelemzésen keresztül megvizsgáltuk, hogy ezek a csoportok valóban megtalálhatóak-e, és ha igen, akkor mekkora arányban vannak jelen az egyes álláspontok. Nézzük az adatokat: a legnagyobb csoportot a bizonytalanok alkotják, akik „egyet is értenek, meg nem is” az állításainkkal, ők a minta 48%-át alkotják. A második legnagyobb csoportot **az EU és a közös fizetőeszköz támogatói, a megkérdezettek 36%-a tartozik ebbe a csoportba.** A harmadik csoportot **az EU elutasítói** alkotják, **a minta 16%-a tartozik ebbe a csoportba.**

A kutatásban vizsgált kérdés tekintetében mind a hat kérdés eredménye szignifikánsan különbözik. A vizsgált kérdések két csoportra bomlanak: három negatív és három pozitív kérdés található a kérdőívben. A három negatív kérdés közül kettőben az Unió-Magyarország viszonylatában az Unió, egy esetében Magyarországra vonatkozik a negatív állítás. Leghatározottabb állásponttal az *elutasítók* rendelkeznek, ami a „Magyarország csak másodrendű tagja az Európai Uniónak” (4,53), illetve „Az Európai Unióba való belépés az ország függetlenségét jelentősen csorbította” (4,40) állításokban mutatkozik meg. Az elutasítók szkepticizmusa két kettő alatti értékkel rendelkező kérdés esetében jelent meg, határozottan nem értenek egyet azzal, hogy „Az EU-hoz való csatlakozás után Magyarország jelentősen felzárkózott Európa fejlett

részéhez”, illetve, hogy „Az EU-tól kapott támogatások megfelelően hasznosulnak a gazdaságban”.

A *támogatók* leghatározottabban abban értenek egyet, hogy „Az Európai Unió tagságunk nélkül már ma is súlyosabb lenne a helyzetünk” (4,03) – de a többi kérdés esetében már négy alatti értéket találtunk.

A *bizonytalanok* esetében arra számítottunk, hogy értékeik valahol három körül helyezkednek el, az adatok ezt is mutatják, a legnagyobb eltérés Magyarország felzárkózására vonatkozó kérdés esetében van, itt csak 2,6 a kérdésre vonatkozó attitűdök átlaga.

9. táblázat: Az Unióval kapcsolatos vélemények alapján képzett csoportok átlagos véleménye az egyes állításokról

	Támogatók 36%	Bizonytalanok 48%	Elutasítók 16%	Összesen
Magyarország csak másodrendű tagja az Európai Uniónak.	3,2	3,1	4,5	3,3
Az Európai Unióba való belépés az ország függetlenségét jelentősen csorbította.	3,2	2,7	4,4	3,1
Az Európai Unió tagságunk nélkül már ma is súlyosabb lenne a helyzetünk.	4,0	3,2	2,0	3,3
Az EU-hoz való csatlakozás után Magyarország jelentősen felzárkózott Európa fejlett részéhez.	3,9	2,6	1,8	3,0
Az EU-tól kapott támogatások megfelelően hasznosulnak a gazdaságban.	3,8	2,8	1,9	3,0
A közös uniós fizetőeszköz az euró erősíti azokat a gazdaságokat, ahol már bevezették.	3,92	2,9	2,1	3,1

A támogatók legnagyobb arányban a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők köréből kerülnek ki (42,4%), de középiskolai és szakmunkás végzettséggel rendelkezőknek is több mint harmada Unió párti. A középiskolai, a szakmunkás és a nyolc általános és annál kevesebb iskolai végzettséggel rendelkezők közel fele (45%, 51% és 54%) az ingadozók csoportjába tartozik. Tendenciáját tekintve azt találjuk, hogy ahogy haladunk felfelé az iskola végzettség mentén, úgy nő az EU támogatóinak és az EU-val bizonytalanok aránya. **Az elutasítók** esetében viszont azt

tapasztaljuk, hogy **a különböző iskolai végzettséggel rendelkezők körében nagyságrendileg azonos mértékben vannak jelen.**

Az iskolai végzettség és a csoporttagság kapcsolata lehetséges magyarázatot nyújthat a jogi kapcsolat megítélése mögött meghúzódó értelmezésekre. Feltételezésünk szerint a reálpolitikai magyarázat inkább a magasabb végzettséggel rendelkezők körében általánosabb, a politikai közbeszédi megközelítés pedig inkább az alacsonyabb végzettségűek körében.

10. táblázat: Az Unióval kapcsolatos attitűdök iskolai végzettség szerint

	8 általános és alatta	Szakmunkás- képző	Gimnázium, szakközépiskola	Főiskola, egyetem	Összesen
Támogató	28,9	35,9	36,6	42,4	35,5
Bizonytalan	54,1	51,4	45,7	42,4	48,5
Elutasító	17,0	12,7	17,8	15,2	16,0
Teljes minta	26,2	21,7	33,1	19,0	100,0

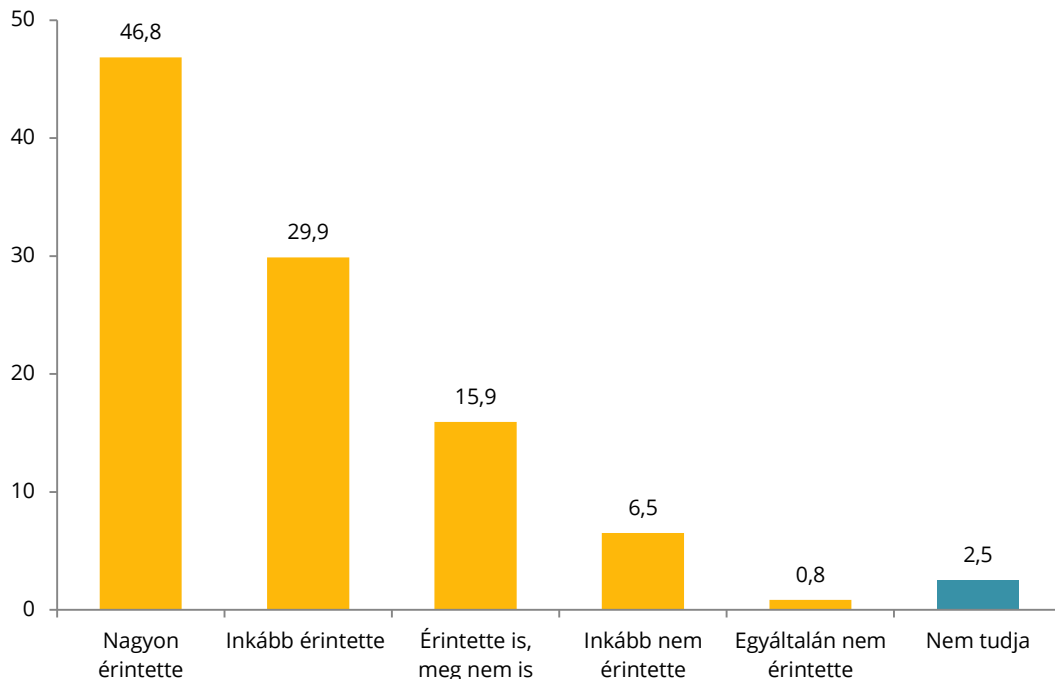
Amíg a településtípusnak nincs jelentősebb hatása az Unió megítélésére, addig az ország régiói között már annál inkább jelentős eltérések azonosíthatóak. Az Unió támogatói leginkább Dél-Alföldön és Észak-Magyarországon találhatóak meg (51%, illetve 40%). A legjelentősebb elutasítottság Közép-Magyarországon tapasztalható. Dél-Alföld régió kiugró eredményére jelen keretek között nem tudunk választ adni, a magyarázat további kutatást igényel.

Válság – múlt és jövő

A 2008-ban kirobbanó pénzügyi válság komoly következményekkel járt Magyarország és az Unió gazdaságára nézve egyaránt. Görögországban államcsőd fenyegetett, Magyarországon a devizahitelek megnövekvő terhei a hétköznapiakban is éreztették hatásukat.

A megkérdezettek közel fele (47%) mondta azt, hogy Magyarországot nagyon érintették a válság hatásai, illetve további közel egyharmaduk (30%) nyilatkozott úgy, hogy inkább érintette. Mindössze valamivel több, mint 7% nyilatkozott úgy, hogy a válság Magyarországot nem érintette.

12. ábra: A pénzügyi válság mennyire érintette Magyarországot? (%)

Az **Európai Unió gazdasági helyzetére és kilátásaira vonatkozóan** az elmúlt és a következő tizenkét hónapra nézve a megkérdezettek álláspontja a 11. táblázatban látható. Alapvetően **optimista álláspontot láthatunk**. Míg az elmúlt évre nézve a válaszolók 28%-a mondta, hogy javult, ugyanez a jövő évre nézve már valamivel több, mint 40%. 27% és 29% azok aránya, akik szerint nem változik az EU gazdasága, és 33%-ról 16%-ra csökkent, akik szerint romlott, illetve romlani fog. A válaszolni nem tudók aránya 3%-kal nőtt, 11,6%-ról 14,6%-ra. Magyarországra vonatkozó kérdéssel összehasonlítva közel öt-hatszorosa az EU esetében azoknak aránya, akik nem tudnak válaszolni.

11. táblázat: Az EU gazdasági helyzetének értékelése a múltban és a jelenben

Hogyan változott az EU gazdasági helyzete az elmúlt 12 hónapban?		Hogyan fog változni az EU gazdasági helyzete a következő 12 hónapban?	
Sokat javult	1,6	Sokat fog javulni	2,8
Valamit javult	26,5	Valamennyit javulni fog	37,5
Nem változott	27,2	Nem fog változni	29,1
Valamit romlott	26,3	Valamennyit romlani fog	13,1
Sokat romlott	6,8	Sokat fog romlani	2,7
Nem tudja	11,6	Nem tudja	14,6
Összesen	100,0	Összesen	100,0

A változás irányát a 12. táblázatban lehet látni. Jól látható, hogy a múlt értékelése és a jövő értékelése között szoros a kapcsolat: aki a megelőző 12 hónapban a gazdasági helyzet romlását érezte, a következő 12 hónapban szintén romló gazdasági helyzetet vár. Akik a múlt értékelésében bizonytalanok, a jövőről sem tudnak véleményt mondani.

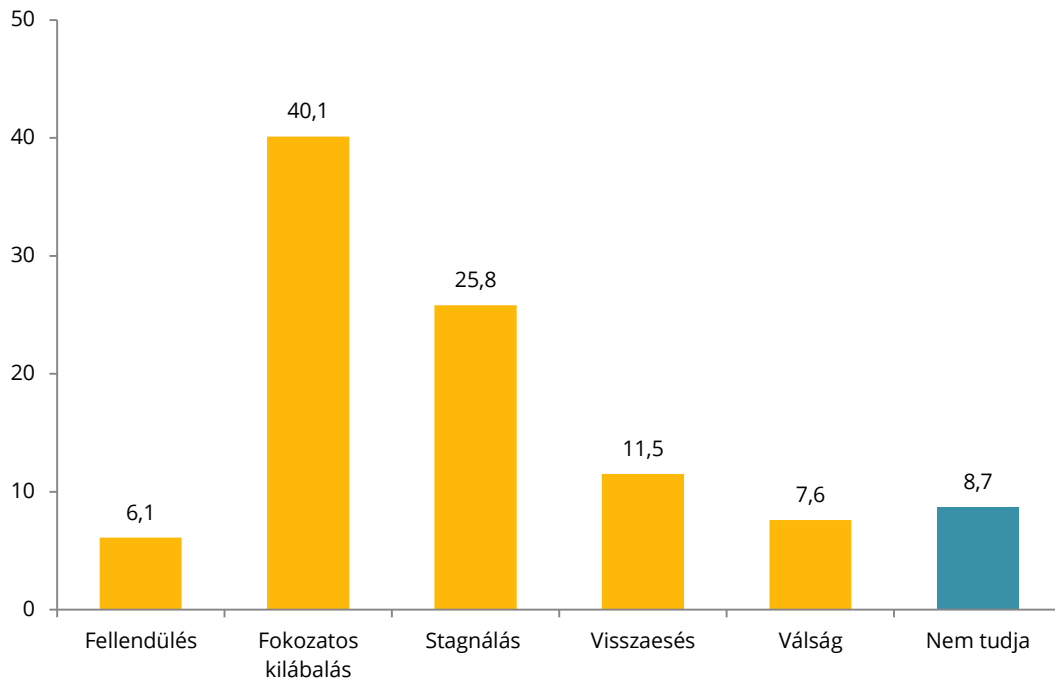
12. táblázat: Az EU gazdasági helyzetéről alkotott kép változása (%)

		Következő tizenkét hónap						Össz
		Sokat fog javulni	Valamennyit javulni fog	Nem fog változni	Valamennyit romlani fog	Sokat fog romlani	NT	
Elmúlt tizenkét hónap	Sokat javult	56,3	43,7	0	0	0	0	100
	Valamennyit javult	4,9	84,1	6,8	2,3	0	1,9	100
	Nem változott	0,4	19,1	66,5	2,2	0,4	11,4	100
	Valamennyit romlott	0,4	31,2	21,3	38,8	1,1	7,2	100
	Sokat romlott	2,9	4,4	26,5	23,5	33,8	5,9	100
	NT	0,9	7,8	15,7	0,9	0	74,8	100

Amikor az Unió gazdasági kilátásairól kérdeztük az állampolgárokat, nagyrészt hasonló eredményeket kaptunk, mint a korábbi kérdésekben. A többség fokozatos kilábalás kifejezést tartja a legtalálóbbnak az EU gazdasági kilátásait tekintve. A második és

harmadik helyen a stagnálás és visszaesés szerepel. Összességében az EU gazdaságának jövőjét pozitívan és negatívan látók csoportja közel azonos méretű (46,2% szemben 44,9%-kal).

13. ábra: Az EU gazdasági kilátásról alkotott kép (%)

Az Unió elmúlt és következő tizenkét hónapjának a megítélése különösen szemléletes annak fényében, hogy a már bemutatott csoportok fényében hogyan alakul a jövőkép. A 13. táblázatból leolvasható, hogy a bizonytalanok és a támogatók csoportjában is 13-17%-kal, az elutasítók körében pedig 5%-kal többen vannak azok, akik a jövőt pozitívabban látják, mint a múltat. Míg a támogatók és a bizonytalanok nagyjából azonos mértékben látják változatlanok a múltat és a jövőbeli lehetőségeket, az elutasítók körében 12%-kal többen vannak, akik szerint minden marad a régiben.

A jövőt borúsán látók aránya mind három csoportban jelentősen csökken, a legnagyobb változás ugyancsak az elutasítók körében tapasztalható, 20%-kal kevesebben mondják azt, hogy az unió helyzete a jövőben romlani fog, mint az elmúlt évre vonatkozóan.

13. táblázat: Az Unióhoz való viszony és az Unió gazdasági helyzetének az értékelése (%)

	Elmúlt 12 hónap				Következő 12 hónap			
	Javult	Nem változott	Romlott	Nem tudja	Javulni fog	Nem fog változni	Romlani fog	Nem tudja
Támogatók	50,2	22,7	23,7	3,4	62,9	21,3	10,2	5,7
Bizonytalanok	25,6	32,8	35,2	6,5	42,4	33	15,1	9,4
Elutasítók	9,7	22,4	61,9	6	14,3	34,6	39,1	12
Összesen	31,7	27,5	35,5	5,3	45,2	29,1	17,1	8,5

A válság okai és lehetőségek

A válság egy komplex jelenség és számos következménye van, de az mégis csak egy kulcskérdés, hogy ki a felelős a krízis kialakulásáért? A kérdésre adott válaszok eredménye a 14. táblázatban látható. A válságért leginkább felelősnek a *bankokat* (közel 34%) látják az emberek, kétszer annyian említették meg őket, mint a második *spekulánsokat* (17%). Harmadik helyen *Európa vezető gazdasági hatalmai* (közel 15%), a negyedik az *USA* (9,7%) áll.

A már korábban ismertetett három csoport között különbségek figyelhetők meg a felelősök megállapítása tekintetében. A *támogatók* és a *bizonytalanok* körében az első két helyen a bankok és a spekulánsok állnak, az *elutasítók* esetében a második helyen *Európa vezető gazdasági hatalmai* állnak. A *bankok, spekulánsok, eladósodott országok* felelősségét inkább az EU támogatói állítják, és ahogy haladunk az elutasítók irányába, úgy csökken ezekre a szereplőkre adott válaszok aránya. Fordított a helyzet *Európa vezető gazdasági hatalmaival* és az *Európai Unióval*, ezek felelősségét inkább az elutasítók állítják.

14. táblázat: Ki a felelős a pénzügyi válság kialakulása miatt? (%)

	Támogatók	Ingadozók	Elutasítók	Összesen
Bankok	33,9	34,3	32,6	33,9
Spekulánsok	20,7	14,3	18,5	17,2
Európa vezető gazdasági hatalmai	13,9	14,1	22,2	15,3
USA	11,2	9,6	6,7	9,7
Eladósodott országok	9,5	7,7	5,2	7,9
Európai Unió	1,4	2,7	8,1	3,1
Egyéb okok, szereplők	3,4	5,9	4,4	4,8
Nem tudja	6,1	11,4	2,2	8,1
Összesen	100	100	100	100

A felelősök mellett kérdést tettünk fel arra vonatkozóan is, hogy **ki tudja a legtöbbet tenni a válság megoldása érdekében** (15. táblázat). A teljes mintára vonatkozóan azt találtuk, hogy leginkább a *Világ legfejlettebb gazdaságai* (24%), a *Nemzetközi pénzügyi szervezetek* (16%) és közel azonos arányban az *Európai Unió* és a *Nemzeti kormányok* szerepelnek (17,8% és 17,6%).

Ha mindezt megvizsgáljuk a csoportok között, eltéréseket találunk. A *bizonytalanok* és az *elutasítók* első kettőként a Világ legfejlettebb gazdaságait és a Nemzeti kormányokat említik meg. A *támogatók* körében első helyen az Európai Unió jelenik meg, ami a teljes vizsgálat szempontjából csak a harmadik. Másodikként a Világ legfejlettebb gazdaságai, és csak harmadikként jelenik meg a nemzeti kormány.

15. táblázat: Ki tudja a legtöbbet tenni a válság megoldása érdekében?

	Támogatók	Bizonytalanok	Elutasítók	Teljes minta
Világ legfejlettebb gazdaságai (G20)	26,1	24,3	33,1	26,4
Nemzetközi pénzügyi szervezetek (pl.: IMF)	18,0	17,9	17,3	17,8
Európai Unió	24,7	15,6	12,8	18,4
Nemzeti kormányok	16,6	17,4	22,6	17,9
USA	7,8	7,9	3,0	7,1
Egyéb szervezetek	1,7	3,2	8,3	3,5
Nem tudja	5,0	13,6	3,0	8,8
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Kinek kellene lépéseket tenni?

A kérdőívben (1-7-es skálán) megkérdeztük azt is, hogy kinek kellene elsősorban lépéseket tennie: Európa vezető gazdasági hatalmainak kellene-e áldozatot hozni a problémák megoldásának érdekében, vagy a lecsúszó országoknak kellene szigorú gazdasági lépéseket, reformokat megvalósítani. A már bemutatott hármas tipológia szerint **az EU támogatói inkább a lecsúszó országok felelősségének irányába mozdulnak**, míg az **EU ellenes attitűddel rendelkezők inkább Európa vezető gazdasági hatalmaitól várják a problémák megoldását**. A közös felelősségvállalást a támogatók és a bizonytalanok körében nagyságrendileg a megkérdezettek több mint negyede válaszolta, szemben az elutasítók 13%-ával.

16. táblázat: Kinek kellene lépéseket tenni a válság megoldása érdekében? (%)

	Inkább Európa vezető gazdasági hatalmainak	Mindkettőnek	Lecsúszó országoknak	NT	Össz.
Támogatók	51,7	27,7	18,5	2,0	100
Bizonytalanok	54,3	23,6	19,2	2,9	100
Elutasítók	69,4	13,4	15,7	1,5	100
Összesen	55,8	23,4	18,4	2,4	100

Függelék

F1. táblázat: Tüntetések szervező szervezetek ismertsége és elfogadottsága

Szervezet	Ismertség (%)	Rokonszenv átlag (1-5 skála)	Elutasítók (1-2-es értékek) (%)	Neutrális válaszok (3-as értékek) (%)	Támogatók (4-5-ös értékek) (%)
Milla	38,3	2,78	34,5	41,8	23,8
Szolidaritás Mozgalom	29,6	2,90	25,4	52,6	22,1
Társaság a Szabadságjogokért	20,1	3,01	22,4	50,5	27,1
Hallgatói Hálózat (HaHa)	32,4	3,35	18,6	32,5	48,9
Civil Összefogás Fórum (CÖF)	45,5	3,03	25,8	41,4	32,8
Magyar Evangéliumi Testvéreközösség	18,2	3,19	19,7	43,6	36,6
Magyar Gárda	74,3	2,22	60,5	25,7	13,8
Koppány Csoport	16,6	2,57	48,7	30,1	21,2
Greenpeace	62,0	3,52	13,6	33,3	53,1
Létminimum Alatt Élők Társasága	18,7	3,45	10,7	39,3	50,0
64 vármegye mozgalom	29,1	2,43	49,8	32,4	17,8
A Város Mindenkié (AVM)	14,2	3,27	13,3	48,1	38,6